

Onsdagen den 25 maj

Kl. 19.30

Stålintustrin

Förhandlingarna leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1 Stålintustrin (forts.)

Fortsattes överläggningen om näringsutskottets betänkande 1976/77:42.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja göra några kommentarer till vad Bengt Sjönell, företrädare för majoriteten i utskottet, sade. Det är emellertid litet svårt att göra det, eftersom han på en rad punkter underlät att precisera sig och höll sig till mera allmänna uttalanden. Jag skall ändå ta upp några saker och anföra en del synpunkter.

När det gäller handelsstålverken pågår f. n. ett arbete inom två olika organ. Det förs förhandlingar mellan de här tre stora stålverken om en eventuell sammanläggning. Utöver detta har det tillsatts en arbetsgrupp – med en statssekreterare i industridepartementet som ordförande – för att titta på en rad saker i det här sammanhanget.

Nu litar herr Sjönell till att den här arbetsgruppen skall klara av allting, även ägarförhållanden. Hur skall nu det gå till när förhandlingarna förs mellan tre självständiga bolag? Skall arbetsgruppen kunna ändra på det? Jag tror inte på detta – men det är den förklaring som herr Sjönell har.

Man kan då fråga sig på vilka grunder arbetsgruppen skall kunna göra det. Finns det här någon ideologi? Finns det någon som helst långsiktig planering och några principer för hur man skall handla i det här sammanhanget? Nej, det finns det inte!

Det är arbetsgruppen som skall lägga fast det långsiktiga åtgärdsprogrammet. Följaktligen har varken centern eller industriministern någon ting av idéer eller program för en lösning av de här problemen. Jag kan naturligtvis hålla med om att ett program i detalj sedan måste utarbetas av en arbetsgrupp.

Men mitt i allt detta gör herr Sjönell en helomvändning – ett lappkast – och säger: Vi i centern är beredda att gå mycket långt när det gäller statligt ägande; herr Åsling är beredd att se till att det blir ett dominerande statligt engagemang på den här punkten. Jag hoppas att herr Sjönell har rätt i detta, men då kan man fråga sig varför industriministern skickar upp sin statssekreterare till utskottet för att ge helt andra upplysningar. Vad jag mest förundrar mig över är att industriministern – om han nu är beredd till ett så här stort statligt engagemang – går ut och säger

någonting annat. Är det för att ge de statliga förhandlarna ett sämre underlag och de privata ett bättre?

Men det roligaste är när herr Sjönell försöker tolka Åslingdoktrinen. Här finns någonting fint, säger han, en idé som man verkligen kan leva på. För se, "vi i arbetarrörelsen" har fått en lagstiftning som skall ge de anställda medinflytande och samhället insyn, och därför kan vi använda Åslingdoktrinen. Den enkla slutledningen blir då att centern är bra att ha endast om det finns en mycket stark arbetarrörelse som dominerar utvecklingen, medan centern blir livsfarlig tillsammans med moderater i regeringsställning.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall göra några kommentarer till vad herr Sjönell sade här före middagsrasten, där han bekräftade att stålindustrins omfång skall minskas. Herr Sjönell rosade speciellt specialstålutredningen. Det är kanske foljdriktigt när det sitter en borgerlig regering. Men vilken sysselsättning skall de här orterna få i framtiden, och vilket program har man? Vilka idéer finns det? Vad har man för uppslag? Vilken förädling blir det fråga om?

Vi kan ta ett exempel från vad som hänt redan nu, bl. a. i Vikmanshyttan. Inte har vi fått några ersättningsjobb där! Frågan om de utlovade jobben står fortfarande öppen. Av de 400 utlovade arbetena får man kanske bara hälften. På den här punkten har Stora Kopparberg ansvaret – det är väl i alla fall den s. k. Åslingdoktrinen.

Sedan sade herr Sjönell någonting mycket intressant. Det var att i en parlamentarisk demokrati kunde man inte ålägga företagen att ha de anställda kvar såsom yrkas i punkten 5 i motionen 1976/77:529. Ett liknande yrkande finns i motionen 1976/77:880. Den parlamentariska demokratin skulle tydligen inte kunna fatta beslut emot kapitalintressena för att rädda jobben om det inte är förenligt med den parlamentariska demokratin. Det måste vara innebörden i vad herr Sjönell säger. Det vore intressant om herr Sjönell nu kunde uttolka vad vi egentligen kan besluta om i riksdagen när det gäller arbetsmarknaden och näringslivet.

Herr Sjönell vidrör förstatligandet och säger att det i stort sett inte spelar någon roll vem som äger företagen. Men det är väl ändå inte så enkelt. Frågan är vad som skall hända. Skall vi bara dra ner på stålindustrin, då kan det nuvarande ägandet vara som det är. Men skall vi utveckla densamma, kanske satsa på en annan inriktning än tidigare och inte köra ner den ytterligare i botten, då är frågan: Vill de kapitalintressen som nu har kört ner stålindustrin vara med? Vad vill de då göra? Vill de ta samhällsekonomiska kostnader på sitt samvete? Nej, uppenbarligen inte. SAF-ordföranden sade i TV häromdagen att insatt kapital skall förränta sig väl. Det betyder i klartext, såvitt jag kan förstå, att de privata intressena i stålindustrin inte kan ta en samhällsekonomisk bedömning. Då måste väl frågan ställas om vem som kan göra det i det här samhället – och vem kan göra det om inte samhället och staten?

Det borde även vara uppenbart i det här läget när det gäller att rädda jobb. Man ställer sig då frågan: Är det den borgerliga regeringens mening att dra ner antalet sysselsättningstillfällen inom stålindustrin? Om man skall göra det, som tydligen var herr Sjönell's åsikt, vilka jobb kommer då i stället och i vilka branscher?

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Under ett kort genmäle hinner man inte med någon större ideologisk debatt, som väl herr Hagbergs i Borlänge inlägg skulle för-
anleda, så jag skall försöka fatta mig så kort jag kan på de här få minuterna.

Herr Svanberg tyckte att jag bara hade gjort allmänna uttalanden och inte konkretiserat någonting. I viss mån kan det vara riktigt eftersom jag inte har möjlighet att med anledning av de här motionerna från socialdemokratiskt håll precisera något åtgärdsprogram, vilket regeringen f. n. förbereder. Jag tycker det är fullt klart vad utskottsmajoriteten har sagt, nämligen att det har tillsatts snabbutredningar inom specialstålbranschen, utredningar inom handelsstålbranschen och en mycket betydelsefull arbetsgrupp som skall arbeta fram underlaget för en analys och bedömning av vilka åtgärder som är möjliga att vidta, och vidtas i samråd – det vill jag understryka – med företagen, de anställda och samhället.

Jag har inte alls, herr Svanberg, sagt att den här arbetsgruppen även skall utreda ägartförhållandena. Det är en Svanbergsk glidning och om-
tolkning av vad jag har sagt som tyvärr förekommer ibland. Arbetsgruppen har nämligen ingen kompetens för att göra det. Vi har inte heller förberett socialisering av näringslivet i det här landet ännu så att vi kan säga att nu skall det här eller det där företaget övergå till staten. Detta få ske – om det blir aktuellt – i den ordning som samhällsstruktur, marknadsekonomins lagar och bestämmelser föranleder. Arbetssättet i detta fall måste vara att man först framlägger vilka problem man har att göra med – och de är mycket stora. Sedan fastställer man och analyserar hur problemen skall tacklas och vilka som skall vara med och tackla dem – det har man också med den här arbetsgruppen gjort. Sedan kommer man så småningom fram till ett åtgärdsprogram.

Herr Svanberg frågar vilken ideologi vi har. Vi har ingen, säger han. Jo, det har vi visst! Vi har en ideologi som jag markerade innebär en väsentlig skillnad gentemot socialdemokratin. Vi tror nämligen inte att företagen plötsligt blir effektiva bara för att man förstärker dem. Jag tog t. o. m. ett litet drastiskt exempel och sade att skickliga försäljare av varor, utbildade i marknadsekonomins tjänst, blir inte ändå skickligare bara för att de blir byråkrater. Marknadsideologin har vi. Sedan har vi en praktisk inställning, nämligen att branschproblemen skall klaras i samråd med parterna.

Jag vill också på en gång dementera något som herr Svanberg ville göra gällande, nämligen att jag skulle ha sagt att herr Åsling hade garanterat att det skulle bli ett dominerande statligt engagemang i stål-
industrin.

dustrin. Det har herr Åsling aldrig sagt, och det har vi heller inte inom utskottsmajoriteten utgått från. Vi har sagt att vi inte tvekar inför ett starkt statligt engagemang. Vi är beredda till ett sådant engagemang, och det är säkerligen nödvändigt – det har jag sagt redan tidigare – eftersom kapitalresurserna inom det privata näringslivet inte räcker till. Men detta betyder inte att det skall vara ett dominerande statligt engagemang. Det skall vara ett engagemang, där ansvaret delas av de tre parterna.

Beträffande herr Hagberg i Borlänge ber jag att få återkomma i en senare replik.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjönell säger nu att det väl är riktigt som jag säger, att han inte konkretiserar någonting, och det kunde han inte göra utifrån den socialdemokratiska motionen. Men jag har inte bett om konkretiseringar i fråga om detaljer. Jag är fullt överens med herr Sjönell om att det får den här arbetsgruppen, där även facket är mycket starkt företrätt, klara av.

Vad jag frågade efter var vilken vilja, vilken ideologi som finns bakom detta från centerns sida. Vart vill man nå? Vad har man för tankar om sysselsättningen, om hur detta skall handhas, hur man skall inrikta den svenska stålindustrin? Finns det någon vilja att driva och leda denna inriktning? Eller skall man bara följa med industrin och registrera vad den vill ha gjort? Då är det ju väldigt underligt. Det var de preciseringarna jag ville ha och inte detaljerna om det ena och det andra i utredningen.

Sedan säger herr Sjönell att han aldrig har sagt att herr Åsling har påstått att det skulle vara ett dominerande statligt inflytande, utan herr Åsling har sagt att det skall vara ett starkt statligt engagemang. Ja, det är möjligt att jag var litet för optimistisk i min föreställning om vad herr Sjönell sade – att han verkligen menade att industriministern var beredd att ta krafttag här och gå in och styra någonting. Men tydligen var det inte så; det var bara ett annat sätt att säga ingenting när herr Sjönell talade om ett starkt statligt engagemang. Vad är då starkt? Definiera det! Är det ungefär 30 %, som har sagts tidigare? Ja, då är herr Sjönell kvar i den gamla historien.

Jag måste säga att jag tror väldigt litet på intresset för ett starkt statligt engagemang när jag hör herr Sjönell. Han sade i sitt förra anförande något om att det inte blir bättre i företagen därför att de förstabiligas; det går inte lättare att sälja för den skull. Men det har väl ingen påstått – det kan jag helt och hållet hålla med honom om. Så säger han att det inte blir bättre därför att försäljarna blir byråkrater. Jag har mött försäljare för statliga företag – jag har upplevt dem i NJA – och jag tror inte att de är mera byråkrater än vad försäljare för privata bolag är. Försök hålla inne med att alltid tala litet nedsättande om det statliga företagandet, att det är någon särskild byråkrati där, att det är någon sämre sort, att det privata näringslivet är så väldigt överlägset i detta sammanhang!

Ja, herr Sjönell, jag måste konstatera att den ideologi ni för fram här egentligen är denna: Låt det privata näringslivet i stort sett bestämma, och centern skall följa efter mycket snällt och se till att sopa igen litet av de allra värsta spåren efter dess framfart!

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjönell har inte tid med någon längre ideologisk debatt. Men jag hoppas att han ändå kan precisera sig. Är det arbetsgruppen som skall bestämma omfattningen av den svenska stålindustrin i framtiden? Det är ju den intressanta frågan. Är det denna arbetsgrupp som skall se till om stålindustrin skall bantas eller behållas på nuvarande nivå, eller hur den annars skall vara?

Då är frågan vilka som skall engagera sig i detta. Vem har drivit fram den situation som vi har i dag? Jo, det är ju den svenska privata stålindustrin, som under årtionden har haft goda tider – under efterkrigstiden, som herr Sjönell sade i sitt inledningsanförande. Vi har ju haft en efterkrigstid då stålindustrin har håvat in vinster och inte följt upp sina investeringar på ett riktigt sätt. Men vi har också haft en regering som först förra året tillsatte någon att titta på det här ur företagsekonomisk synvinkel. Nu säger herr Sjönell att det finns en arbetsgrupp som skall följa upp det här.

Vem skall bestämma vilka industrigrenar det blir fråga om och i vilken omfattning de skall ersätta minskningen inom stålindustrin? Vad kommer arbetsgruppen att ha för befogenheter och vad kommer man att vidta för åtgärder? Det är frågor som arbetarna på de drabbade orterna vill ha svar på från den borgerliga regeringen.

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi börjar nu, tyvärr höll jag på att säga, att känna igen herr Svanberg. Han var sig inte lik i sitt första anförande – han var mycket saklig, lugn och övertygande från sin synpunkt sett. Men nu har tydligen de sakliga argumenten trutit, och därför har röstläget höjts och den gamla sluggermentaliteten kommit fram.

Jag skall fatta mig mycket kort som svar på det senaste inlägget från herr Svanberg, som inte innehöll mycket i sak utan mera var ett ony-anserat angrepp på centern.

Vilka tankar har centern om sysselsättningen, frågade herr Svanberg. De tankar vi har om sysselsättningen är uppenbarligen desamma som herr Svanberg och hans parti har. Vi tänker klara sysselsättningen så långt som det över huvud taget är möjligt. Var denna nivå ligger framgår av de sysselsättningsfrämjande åtgärder som regeringen har vidtagit den gångna vintern. Sysselsättningsciffrorna i april i år t. ex., som redovisas av statistiska centralbyrån i dag, ligger bättre till än motsvarande siffror i fjol under den gamla regeringens tid.

När det gäller stålindustrin är det regeringens och regeringspartiernas ambition att klara sysselsättningen, men jag har sagt tidigare att man

måste utgå ifrån att det blir smärtsamma omställningar i stålbranschen. Det måste bli strukturförändringar som innebär att branschen får krympas för att bli effektivare. Men de människor som blir utsatta för dessa strukturförändringar skall beredas arbete genom alternativa sysselsättningsåtgärder. Man skall satsa på att de har samma rätt till arbete som andra medborgare. Därvidlag har arbetsgruppen ett mycket stort program, men arbetsgruppen är ju inte ett organ som står över regering och riksdag. Arbetsgruppen skall framlägga ett underlag för bedömningen av vilka åtgärder som skall sättas in för att klara regeringens utomordentligt höga ambition när det gäller att värna om sysselsättningen i stålbranschen. Denna ambition gäller även för andra branscher här i landet. Detta är uttryck både för en klar ideologi och för praktisk politik och får utgöra svar även på herr Hagbergs i Borlänge frågor.

Herr JOHANSSON i Arvika (s):

Herr talman! Under föregående vecka behandlade vi här i kammaren arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:23 angående sysselsättning och regional utveckling.

Vi socialdemokrater i Värmland hade lagt fram en motion där vi ombad regeringen att redovisa sina ställningstaganden i fråga om vilka insatser man var beredd att göra för att förverkliga de regionalpolitiska målen för vårt län.

Motionen avslogs på sedvanligt sätt av majoriteten.

Men i den motionen, som har nummer 1262, tog vi även upp frågor som i hög grad berör de spörsmål som nu behandlas i näringsutskottets betänkande 1976/77:42. Varför? Jo, därför att vårt län liksom många andra läns dominerande näringsliv bärs upp av stålindustrin, och framtiden för denna industrigren är helt avgörande för länets och berörda orters framtid. Jag vill här erinra om att de i betänkandet omnämnda värmländska stålorterna har ett sysselsättningsberoende till befintlig stålindustri på mellan 85 och 100 % av sin totala industrisysselsättning.

Alla de människor som har sin sysselsättning inom stålindustrin har en sak gemensam: de frågar efter snara och kraftfulla åtgärder från samhällets sida för att klara sina jobb.

I samtliga socialdemokratiska motioner som behandlas i nu föreliggande betänkande framförs en rad förslag till åtgärder som skulle kunna tillgodose de krav som framförs från de anställda inom stålindustrin. Men motionerna avstyrks.

Utskottsmajoriteten hänvisar till att den arbetsgrupp som industriministern tillsatt för att utvärdera handelsståls- och specialstålsutredningarna skall komma att föreslå nödvändiga handlingsalternativ inom stålbranschområdet.

Jag noterar, herr talman, att arbetsgruppen bl. a. skall beakta de regionalpolitiska konsekvenserna. När man läser utskottsbetänkandet så tycker man sig registrera att utskottet tror sig kunna stilla den oro som

råder för stålindustrins framtid – om kraven på snara åtgärder – genom att hänvisa till arbetsgruppen.

När riksdagen förra veckan behandlade regionalpolitiken fick vi besked om att regeringen inte kommer att kunna lägga fram någon proposition om den framtida regionalpolitiken förrän 1979. Åtgärder kan alltså inte sättas in förrän 1980.

Nu skulle jag vilja veta: Skall det regionalpolitiska handlingsalternativ, som den nu aktuella arbetsgruppen förväntas komma med, läggas fram som ett från regionalpolitiken i övrigt isolerat alternativ eller skall gruppens alternativ samordnas med övriga regionalpolitiska åtgärder? Skall det sistnämnda alternativet gälla dröjer det alltså ända till 1980. Så länge kan inte många av de nu berörda orterna och företagen, bl. a. i Värmland, vänta på åtgärder.

Utskottsmajoriteten anför också i sitt betänkande att "självfallet måste företagen i branschen – särskilt de stora företagen med en både geografiskt och branschmässigt spridd verksamhet – ikläda sig ett särskilt ansvar för att fortsatt sysselsättning kan beredas åt deras anställda" samt hänvisar till att det finns en lag om anställningsskydd.

Ja, det finns en lag om anställningsskydd. Men så stark är inte den lagstiftningen, att man kan tvinga något företag att ha kvar folk i anställning om man inte har något att producera. Då har företagen rätt att verkställa uppsägningar, och det kommer de säkert också att göra.

Man skall för övrigt inte lita alltför mycket till företagens ansvar för sysselsättningen. Personligen har jag lyssnat till hur ledningen för det största stålföretaget i Värmland förklarat, att det inte kan åligger företaget att ta ansvar för den sysselsättningsminskning som kan uppstå hos dem på grund av nödvändiga strukturförändringar.

Jag är medveten om att strukturproblemen är många och svårlösta. Ett bifall till de motioner som väckts från socialdemokratin skulle dock ge helt andra möjligheter att lösa branschens problem än vad man kan förvänta sig skall ske genom de borgerliga alternativ som föreslås. Därför vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Herr GREEN (s):

Herr talman! Jag känner ett behov av att med några ord starkt understryka angelägenheten av de åtgärder som socialdemokraterna i utskottet föreslår i reservation nr 2. Där krävs att möjligheterna till alternativa sysselsättningstillfällen för de orter som kommer att drabbas av strukturförändringar inom stålindustrin snarast skall undersökas. Reservationen grundar sig på en motion inlämnad av oss socialdemokrater från Kopparbergs län, i vilken vi också slår fast att en i och för sig nödvändig strukturuomvandling måste styras av en aktiv statlig näringspolitik för att omställningarna skall kunna ske i socialt acceptabla former. En absolut förutsättning är då att förändringarna inte sker i snabbare takt än att nya arbetstillfällen hinner skapas i de drabbade orterna.

De människor som har sin försörjning i den södra delen av vårt län

har på nära håll tvingats konstatera hur hårt en ort, som är helt beroende av stålframställning, drabbas i samband med överraskande förändringar i ägarförhållandet och därefter beslut om nedläggning. Jag tänker på Vikmanshyttan. Vikmanshyttan är ett typexempel på vad som händer när samhället står oförberett och saknar nödvändiga styrmedel. Att sedan besluten fattas över huvudet på de anställda och ansvariga politiker i kommunen gör ju inte saken mindre beklämmande. Det är bara att hoppas att vi slipper fler nödlösningar av typen Vikmanshyttan.

Men, herr talman, det är inte bara i Vikmanshyttan som stålkrisen har skapat stora problem och väckt oro bland människorna. Vi har problemen i Domnarvet och i stort sett på de flesta bruksorter runt om i Bergslagen. I min egen hemkommun bedriver Boxholm stålframställning i Horndal, men den verksamheten skall enligt handelsstålsutredningen läggas ned i mitten på 1980-talet. Det skulle innebära ingenting mindre än en katastrof för hela samhället, inte minst med tanke på att det i dag redan finns ett beslut om nedläggning av sågverksindustrin, som är den andra större arbetsplatsen i Horndal.

Vi motionärer bedömer det som sannolikt att den omstrukturering av stålindustrin som har påbörjats kan komma att kräva både nedläggningar och omflyttningar av vissa tillverkningsenheter. Men det får inte gå ut över människornas ekonomiska och sociala trygghet. Och eftersom företag och kapital inte i någon nämnvärd grad tycks tyngas av något större samhällsansvar, måste staten i stället gå in och garantera de anställda fortsatt försörjning på de här berörda orterna.

Om vi vill undvika ett nytt Vikmanshyttan måste regeringen handla snabbt, eftersom tiden är begränsad. Det är därför angeläget att undersökningar omedelbart inleds om vilka tillverkningar som kan etableras i samband med eventuella nedläggningar inom stålindustrin. Vid genomförandet av dessa utredningar bör självklart berörda fackförbund och kommuner med stålindustri vara representerade.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen 2.

Herr KONRADSSON (s):

Herr talman! De båda stålutredningarna har väckt berättigad uppmärksamhet och stort uppseende. Men redan tidigare har fackföreningsrörelsen och socialdemokratin varnat för utvecklingen inom stålbranschen och även föreslagit åtgärder för att i tid möta och minska de negativa verkningarna av en alltför snabb strukturomvandling. Utgångspunkten har varit att en nödvändig förändring av produktionen måste ske i socialt acceptabla former, att vi i allt större utsträckning skall ta till vara och vidareförädla landets egna råvarutillgångar och på så sätt skapa förutsättningar för inte bara en ersättning av bortrationaliserade arbetstillfällen utan också en ökning av sysselsättningen inom tillverkningsindustrin.

Utredningarna har bekräftat våra farhågor. De har visat att det är dåligt ställt med samarbetet mellan de olika stålföretagen. De har visat att det är dåligt ställt med framsynthet, investeringsvilja och förnyelse. I

dag hotas flera tusen anställda inom stålindustrin av arbetslöshet. I orter där ett enda stålföretag svarar för mellan 60 och 70 % av industrisysselsättningen är människorna i dag oroliga för sina jobb.

Örebro län är ett av de län som är mest beroende av specialstålindustrins verksamhet. I en liten kommun som Degerfors har järnverket under en tioårsperiod dragit ned antalet sysselsatta från omkring 2 400 till 1 350 – en minskning således med omkring 1 000 anställda. Och planerna förutsätter en fortsatt kraftig minskning de närmaste åren. Företaget har seglat med i högkonjunkturerna och haft besvärigheter dessemellan. Besvärigheterna har tenderat att öka. Vad en sådan här utveckling betyder för samhället och den kommunala verksamheten är uppenbart. Även om situationen i fallet Degerfors hittills har kunnat balanseras genom en någorlunda hygglig utveckling i grannkommunen Karlskoga så visar nu utredningarna att även där är specialstålsektorn i fara. Vi löper således stor risk för att en hel länsdel, som till stor del bär upp industrisysselsättningen i länet, inom de närmaste åren kommer att utarmas.

Ljusnarsbergs kommun är en annan kommun i länet som drabbats hårt av strukturförändringar under senare år. Befolkningsmässigt är kommunen nu nere i sådana tal att man rimligen inte kan tåla ytterligare avtappningar i sysselsättningen. I det här läget är kommunens största industri – ett företag inom specialstålsektorn med kallvalsade band som specialitet – föremål för förslag om en fusionering, som kan leda till en kraftig minskning av antalet anställda.

Herr talman! Jag bestrider inte att stålbranschen behöver genomgå en strukturförändring och att en sådan förändring ofta leder till minskad sysselsättning i tidigare tillverkningsprocesser. Men med tanke på den dominerande ställning som många stålföretag har på de orter där de är etablerade och med tanke på gjorda samhällsinvesteringar och uppbyggnad av kommunal service är det inte rimligt att passivt acceptera sådana förändringar på företagens egna och ensidiga villkor. Vi måste kunna ställa krav på alternativ sysselsättning och krav på att berörda parter, dvs. företag, anställda och kommuner, får tillfälle att på ett verksamt sätt delta i och påverka utvecklingen.

Det är inte rimligt att acceptera s. k. självläkande krafter inom näringslivet. En sådan filosofi skulle i Örebro län under de närmaste åren få förödande konsekvenser.

I stället är det nödvändigt att samhället nu snabbt och aktivt engagerar sig i strukturrationaliseringen av stålindustrin, att forsknings- och utvecklingsarbete inom stålhanteringen stimuleras ytterligare och att alternativa etableringsmöjligheter snarast utreds.

Jag vill således yrka bifall till de tre socialdemokratiska reservationer som är fogade vid näringsutskottets betänkande nr 42.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Jag ämnade inte delta i den här debatten, men Vikmanshyttan har nämnts i ett par omgångar, och jag känner mig då skyldig

att lämna ett par upplysningar om hur situationen är i Vikmanshyttan f. n.

Det har inte skett någonting i Vikmanshyttan, säger herr Hagberg i Borlänge, och även herr Green var kritisk. Båda två tar väl detta som ett exempel på att det företag som äger bruket i Vikmanshyttan saknar en del av det samhällsansvar som det rimligen borde ha. Får jag då säga att målsättningen i Vikmanshyttan i dag är att ordna 400 arbetstillfällen – en målsättning som stöds av företaget, i detta fall Stora Kopparberg, facket och Hedemora kommun.

Jag har i min hand en rapport, daterad den 18 maj, enligt vilken företag med 283 anställda vid full drift bands till Vikmanshyttan, fördelade på sex olika företag. Arbete med att ordna lokaler och omskolning av personal har påbörjats för dessa företag. Utöver dessa objekt pågår undersökningar och förhandlingar för ytterligare 115 arbetstillfällen. Till detta kan läggas kontakter med ytterligare ett antal företag.

Självfallet är det på det sättet att problemen vid en omställning av det slag som drabbat Vikmanshyttan är stora. Men för att få balans i debatten har jag ansett det riktigt att redovisa sakläget, hur situationen är i dag.

Det skall också sägas här att det är många goda krafter som samverkar till detta: kommunen, länsstyrelsen, Stora Kopparbergs Bergslags AB, som har varit hårt engagerat, facket, industridepartementet och även en del andra. Samtliga har hårt engagerat sig i att ordna nya arbeten när nu en strukturförändring skett i fråga om specialstålverken. Jag har nog ändå ett intryck av att omställningsproblemen efter en övergångstid kommer att lösas ganska väl för Vikmanshyttan just tack vare den goda samverkan mellan så många krafter. Inte minst Stora Kopparbergs Bergslags AB har engagerat sig hårt.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Jag visste inte att Eric Carlsson var Stora Kopparbergs försvarsadvokat i riksdagen. Men ett faktum är att verkstadsindustrin i Vikmanshyttan har problem att ordna jobb. Ännu har vi inte den verkstad i Vikmanshyttan som skall sköta vissa legoarbeten åt Stora Kopparberg.

Det uppstår ett problem som gör att framtiden kan bli svår, nämligen att jobben skall tas från en annan ort, och den orten skall enligt befintliga stålutredningar gå miste om 2 000 jobb. Då ställs man inför problemet om verkstadsindustrin kring Borlänge kan ordna jobb åt sina verkstäder och vad som i så fall händer i Vikmanshyttan. Den farhågan är facket medvetet om. Man håller visserligen på att utbilda personal för denna verkstad, men vad blir resultatet när fler orter drabbas av samma sak som Vikmanshyttan? Faran är alltså att det inte blir tillräckligt med arbetstillfällen i Vikmanshyttan. Vad kommer att hända i Horndal, Borlänge och i andra orter? Vilken sysselsättning skall man ha där? Därför har jag som ett exempel tagit Vikmanshyttan, där man hittills inte har

klarat problemen. Det pågår bara förhandlingar och ges löften. Stora Kopparberg kan inte undandra sig sitt ansvar. Hittills har man inte klarat problemen. Vi får se vad som händer.

Herr GREEN (s):

Herr talman! Om Eric Carlsson frågar anställda och över huvud taget människor som bor i Vikmanshyttan – dem bör ju Eric Carlsson rimligtvis känna – kan han konstatera att de inte alls är lika optimistiska som han själv för en liten stund sedan var från denna talarstol. De känner fortfarande en djup oro för hur man skall lyckas skapa arbetstillfällen i Vikmanshyttan.

Det är rätt, som Eric Carlsson säger, att man har funnit en del ersättningsjobb. Jag vågar påstå att det beror på att man från fackets och kommunens sida verkligen har agerat och försökt påverka alla tänkbara instanser för att få fram de här nya jobben. Hade man inte vidtagit dessa åtgärder utan bara tyst accepterat den uppkomna situationen, då är jag helt övertygad om att inga som helst ersättningsjobb hade förlagts till Vikmanshyttan. Det är alltså facket och kommunen som har lyckats åstadkomma dessa ersättningsjobb. Men människorna i Vikmanshyttan uppfattning är att det inte räcker.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Jag är inte, herr Hagberg i Borlänge, ombud för Stora Kopparberg eller någon annan i den här diskussionen. Jag har försökt redovisa det rådande saken och de resultat som har uppnåtts i fråga om att skapa nya arbetstillfällen genom samfälliga insatser. Stora Kopparbergs Bergslags AB har, herrar Hagberg och Green, trots all smutskastning ändå gjort stora insatser. Självfallet har också kommunen, facket och vi riksdagsmän i området medverkat på olika sätt, inte minst genom våra kontakter med industridepartementet. Jag tycker att rätt skall vara rätt även i en debatt av det här slaget.

Så säger herr Green att människorna känner en djup oro. Ja, naturligtvis. När man ställs inför någonting nytt, när det skall ordnas nya arbetsmöjligheter, när det kommer en ny företagsstruktur – inför den omställningen känner man oro och osäkerhet. Jag tror att det siffermaterial som man har fått fram och de företag som man har bundit till Vikmanshyttan ändock är en garanti för att man har de här arbetstillfällena och flera på gång.

Herr Hagberg i Borlänge rörde sig över vida fält när han talade om verkstaden i Vikmanshyttan. Den verkstaden, som man bedömer den i dag, skall ju inte bara vara en serviceverkstad för Domnarvet, utan det finns en rad järnbruk och stålindustrier i det här området som också är intresserade av att få arbeten utförda i den nya verkstaden.

Jag tror att man trots de bekymmer som finns ändock med en viss tillförsikt kan se mot framtiden i Vikmanshyttan. I varje fall skall man

inte säga som herr Hagberg gjorde i debatten, att det inte har skett någonting i Vikmanshyttan. Då är man ute med felaktiga uppgifter.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Eric Carlsson förvanskar vad jag tidigare har sagt; det är bara att läsa protokollet. Jag har sagt att man har lovat 400 jobb i Vikmanshyttan men att risken är att det bara blir hälften. Det är ändå något mer än ingenting.

Jag vill ändå ta upp tråden när det gäller problemen att ordna jobb. Det gäller inte bara Vikmanshyttan i fortsättningen, det gäller fler orter. Det var med utgångspunkt i företagens sociala ansvar som jag tog upp Vikmanshytteexemplet. När man inte ens på den orten har klarat problemet i dag, hur skall man då göra det om de här planerna som båda utredningarna ligger bakom förverkligas? Då klarar man inte några som helst ersättningsjobb på de orter som kommer till.

Jag tror det är väldigt viktigt att poängtera att det inte var någon särskilt utomordentlig insats när Stora Kopparberg tre dagar efter valet talade om att Vikmanshyttan skulle läggas ner, och det måste väl också Eric Carlsson erkänna. I själva verket var det en utomordentligt dålig insats som Stora Kopparberg gjorde.

De som däremot har gjort en bra insats är arbetarna, fackföreningarna, de ABF-grupper som har aktiviserat sig, hela befolkningen. Det är de som verkligen har tryckt på så att det har blivit någonting. Det borde vara en liten lärdom för Eric Carlsson att det i det här sammanhanget var Stora Kopparberg som lade ner och nu får ett tryck underifrån när det gäller att söka klara situationen – men tydligen inte lyckas.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! När herr Hagberg i Borlänge konstaterar att han får en saklig redovisning för vad som har inträffat tar han upp en lång rad nya saker. Jag skall inte gå in i en diskussion om dem. Det är emellertid betydande för hur herr Hagberg diskuterar.

Man har i dag 283 arbeten bundna till Vikmanshyttan. Då säger herr Hagberg att målsättningen var 400 och att man inte ens har klarat hälften. 283 är ändå mer än hälften – men det är kanhända någon modern matematik herr Hagberg använder när han skall främja sina syften i en debatt. Jag tycker att vi nu kan avsluta debatten i den delen.

Den strukturförändring som nu har skett inom specialstålverken var känd långt före september månad 1976. Den gamla regeringen var informerad vid månadsskiftet juli-augusti om vad som skulle hända, och det fanns propåer betydligt tidigare; det kan vi erfara av de stålutredningar som fick sina direktiv långt dessförinnan. Där fanns nämligen de här problemen med i bilden.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Eric Carlsson rör sig med sifferuppgifter om bundna ar-

betstillfällen. Det finns alltså inga arbetstillfällen i dag, utan de är bundna. Frågan är då: På vilket sätt?

I de 283 arbetstillfällena ligger den nya verkstaden, och vi vet ingenting om dess omfattning. Dessutom måste man hela tiden fråga sig: När kommer planerna i Vikmanshyttan att förverkligas? Hinner folk flytta därifrån? Hur många kommer att söka sig åt annat håll? Där har vi också ett problem som Eric Carlsson inte vill beröra. Och när man tar upp flera saker i den här debatten blir Eric Carlsson upprörd. Det vi skall vara upprörda över är väl att man lagt ner Vikmanshyttan utan att ordna ersättningsjobb i förväg.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Jag sade i mitt första inlägg att det i dag pågår anskaffning av lokaler och att omskolning påbörjats med hänsyn till de arbetstillfällen som är bundna till Vikmanshyttan. När lokaler anskaffats och omskolningen är klar, räknar man med att kunna vara en god bit på väg, vilket beräknas vara klart i början av år 1978. Men självfallet – och det skall jag ge herr Hagberg rätt i – medför en sådan här omställning problem och oro. Det skall ingen förneka.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Bengtsson i Landskrona begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Bengtsson i Landskrona begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159
Nej – 137
Avstår – 11

Nr 139

Onsdagen den
25 maj 1977

Stålintustrin

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svanberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 148

Mom. 3 a

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 880 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 3 b röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 880 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296

Nej - 12

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 529 av herr Hagberg i Borlänge m. fl. och nr 880 av herr Werner m. fl. i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 529 och nr 880 i motsvarande delar.

Nr 139

Onsdagen den
25 maj 1977

Stållindustrin

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296
Nej - 12

Mom. 5 a

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 880 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 5 b röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 880 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296
Nej - 11

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 880 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 880 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 297

Nej – 11

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 158

Nej – 146

§ 2 Skogsindustrin

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1976/77:43 med anledning av motioner om skogsindustrin.

I detta betänkande behandlades motionerna

1976/77:125 av herr Nyquist m. fl. (s), vari hemställdes

1. att riksdagen hos regeringen begärde sådana åtgärder som kunde bidra till att trygga de s. k. köpsågverkens råvaruförsörjning,
2. att riksdagen hos regeringen begärde att frågan om massaindustrins möjligheter att ta till vara rivningsvirke utreddes,

1976/77:214 av herr Lundkvist m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att de i motionen föreslagna åtgärderna omedelbart vidtogs för att trygga sysselsättningstillfällen i våra glesbygder som hotades genom köpsågverkens brist på råvara,

1976/77:884 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen uttalade sig för ett överförande av den privata skogsindustrin i statlig ägo,

Nr 139

Onsdagen den
25 maj 1977

Skogsindustrin

1976/77:1260 av herr Ångström m. fl. (fp), vari hemställt

1. att riksdagen begärde att regeringen snarast skulle låta utreda förutsättningarna för ett stöd till träindustrin i skogslänen i enlighet med de i motionen angivna riktlinjerna,

2. att riksdagen hos regeringen begärde att ett s. k. pilotprojekt snarast inleddes i Västerbotten och Norrbotten enligt dessa riktlinjer, och

1976/77:1327 av herr Palme m. fl. (s), såvitt avsåg hemställa att riksdagen godkände de riktlinjer för en aktiv näringspolitik som angetts i motionen, i den del denna hemställa gällde riktlinjer i fråga om skogsindustrin (yrkandet 1).

Utskottet hemställde

1. beträffande köpsågverkens råvaruförsörjning att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:125 yrkandet 1 och motionen 1976/77:214,

2. beträffande användning av rivningsvirke inom cellulosaindustrin att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:125 yrkandet 2,

3. beträffande utarbetande av ett skogspolitiskt program att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1327 yrkandet 1 såvitt här var i fråga,

4. beträffande stöd till träindustrin i skogslänen att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1260 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anför,

5. beträffande förstatligande av den privata skogsindustrin att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:884,

6. beträffande utbyggnad av ASSI:s anläggningar i Karlsborg att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:396.

Följande två reservationer hade avgivits av herrar Svanberg, Bengtsson i Landskrona, Blomkvist och Wååg, fru Hansson samt herrar Högström och Sivert Andersson i Stockholm (samtliga s)

1. beträffande köpsågverkens råvaruförsörjning, vari reservanterna ansetts att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:125 yrkandet 1 och motionen 1976/77:214 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

2. beträffande utarbetande av ett skogspolitiskt program, vari reservanterna ansetts att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1327 yrkandet 1, såvitt här var i fråga, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför.

Herr HÖGSTRÖM (s):

Herr talman! Vid näringsutskottets betänkande nr 43, som rör motioner om skogsindustrin, har vi från socialdemokratiskt håll fogat två reservationer som jag något vill kommentera.

Reservationen I beträffande köpsågverkens råvaruförsörjning föranleds av motionen 125 av herr Nyquist m. fl. och motionen 214 av herr Lundkvist m. fl. I båda dessa motioner hemställs att riksdagen hos regeringen begär omedelbara åtgärder som kan bidra till att trygga dessa sågverks råvaruförsörjning – åtgärder som måste till för att trygga sysselsättningen på de orter där dessa sågverk hotas av brist på råvara.

Utskottets majoritet delar denna uppfattning men anser det trots detta inte vara erforderligt med något riksdagens uttalande i frågan. I utskottets skrivning heter det nämligen: "Frågan om hur sågverk utan egna skogar skall få erforderlig råvara kräver emellertid omedelbar uppmärksamhet. Vissa köpsågverk har stor betydelse för sysselsättningen i de områden där de är belägna. Det är därför, som sägs i motionerna 1976/77:125 och 1976/77:214, viktigt att råvaruförsörjningen på kort sikt för sådana sågverk säkerställs."

Man hänvisar vidare till att industriministern i ett interpellationssvar tidigare i år givit uttryck för en likartad bedömning. Industriministern räknar emellertid med att problemet skall kunna lösas på frivillig väg under medverkan av skogsbolagen.

Utskottsmajoriteten drar av detta den slutsatsen att man kan förutsätta att den fortsatta utvecklingen bevakas genom regeringens försorg. Reservanterna delar inte denna trosvisa syn på problemets lösning. Det finns enligt vår mening av både regionalpolitiska och sysselsättningsmässiga skäl anledning att vidta omedelbara åtgärder.

Situationen är nämligen den att med en ökad knapphet på skogsråvara kommer de mindre sågverken, som saknar egen skog, i kläm. I takt med att de stora skogsbolagen och skogsägarföreningarna själva börjar förädla sin råvara blir det allt svårare för de sågverk som saknar egen skog att överleva.

I det läget kan man, som det sägs i motionen 214, inte vänta sig att privata skogsägarintressen skall ta andra hänsyn än företagsekonomiska, och då måste samhället ha möjligheter till sådana dispositioner av tillräckliga kvantiteter skogsråvara att regional- och sysselsättningspolitiska intressen tas till vara.

Eftersom det dessutom är så, att många av dessa sågverk är belägna i inlandet och i flera fall svarar för den enda sysselsättningen av betydelse för orten, kan man inte avvakta ett samlat program för hela skogsnäringen.

Lokaliseringen av de här sågverken har skett av arbetsmarknadsmässiga och regionalpolitiska skäl, och genom dem säkras sysselsättningen på orter viktiga för skogsnäringens framtida utveckling. De ger ett betydelsefullt underlag för en samhällsservice som gör det möjligt att bibehålla den arbetskraft som erfordras för att trygga uttaget av skogsråvara till den tunga skogsindustrin vid kusten. Det är lokaliseringar som det således

finns anledning att slå vakt om i vårt inland.

Det är, herr talman, mot denna bakgrund som vi reservanter hävdar att regeringen genom effektiva åtgärder måste tillse att de köpsåverk som genom regionalpolitiska åtgärder tillkommit, främst i inlandet, tillförsäkras behövlig råvara.

Beträffande reservationen 2 vill jag erinra om att den socialdemokratiska regeringen startade ett omfattande utrednings- och programarbete som hade som mål att få fram en samlad näringspolitisk syn på hela skogsnäringen, dvs. såväl skogsbruket som skogsindustrin. Detta programarbete avsåg att tillgodose de fackliga organisationernas krav på samhällsåtgärder för en planmässig hushållning med skogsråvaran för att trygga sysselsättnings- och regionalpolitiska hänsyn i skogsindustrins framtida utveckling.

Den socialdemokratiska regeringen aviserade därför att ett samlat näringspolitiskt program för skogsnäringen skulle komma mot slutet av 1977, och förhoppningsvis skulle det kunna vara i kraft fr. o. m. 1978. Reservanterna hävdar därför att det är angeläget att riksdagen till regeringen riktar en uppmaning att i det aviserade näringspolitiska programmet för skogsnäringen beakta de synpunkter som redovisas i den socialdemokratiska partimotionen 1327.

Vi anser att endast genom en planmässig hushållning under samhällets ledning kan såväl sysselsättnings- och näringspolitiska intressen som resurshushållnings- och miljöintressen tillgodoses på ett sätt som är till gagn för hundratusentals anställda inom skogsnäringen och för hela folket. Det brådskar att regeringen fullföljer den socialdemokratiska regeringens arbete på ett skogspolitiskt handlingsprogram.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till de två reservationer som fogats vid näringsutskottets betänkande nr 43.

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk):

Herr talman! Det är fullt riktigt vad näringsutskottet skriver i sitt betänkande nr 43, att vpk alltsedan år 1966 i motioner aktualiserat frågan om skogsindustrins forskningsarbete. Vårt parti har därtill i stort sett varit ensamt på detta område.

Vi har i våra motioner kunnat peka på hur de privatkapitalistiska skogsbolagen försummat forskning och utveckling, hur dessa skogsbolag försummat att ta fram nya produkter ur skogen som råvara samt att förädlingsgraden inom den svenska skogsindustrin är betydligt lägre än i en rad andra länder.

Omfattande arbetslöshet, sysselsättningssvårigheter och företagsnedläggningar har blivit följden, vilket drabbat 10 000-tals arbetare och många samhällen. Skogsskövling och ödebygder hör också till bilden. De kort-siktiga profitintressena har fått vara avgörande.

Det är nu 13 år sedan den dåvarande regeringen i proposition 1964:185 om lokaliseringspolitiken uttalade följande: "En avgörande förutsättning för en fortsatt snabb standardstegring är att vårt näringsliv anpassas och

utvecklas efter det moderna samhällets krav. Ny teknik, nya produktionsprocesser och nya varor kommer att skapa nya företag och nya marknader.”

Vad som sålunda framfördes för 13 år sedan av den dåvarande regeringen var fullt riktigt men kom framför allt inte att gälla skogsindustrin. Här växte inte fram företag för framställning av nya varor och därmed nya marknader och ökad sysselsättning. Motsatsen blev fallet: omfattande rationaliseringar och strukturförändringar, i vilkas spår följde utslagningen av 10 000-tals lönearbetare. Detta var ju motsatsen till vad den dåvarande regeringen uttalat som sin målsättning.

Men allt skedde för att tjäna det privata vinstintresset. De inhöstade jättevinsterna hamnade hos storfinansen. Till de många utslagna togs ingen hänsyn. Vad som var ändamålsenligt för de anställda och samhället var inte ändamålsenligt för de privata skogsbolagen. En betydande kapitalförstöring har skett. De stora vinsterna har även inneburit en omfattande kapitalexport.

En strukturomvandling av näringslivet är ofrånkomlig, nödvändig och önskvärd i varje samhällssystem. Men en dylik strukturomvandling måste genomföras efter ett medvetet, långsiktigt program i folkets och inte i profitens intresse.

Den strukturomvandling som skett och som fortfarande pågår inom skogsindustrin kan vpk inte acceptera, då den helt tjänar profitörernas intressen. Den är inte i linje med samhällets bästa eller det sociala ansvarstagandet. Endast det privata profitbegäret är här drivkraften.

Det ”sociala ansvarstagande”, som företagen enligt årets budgetproposition lär besitta, kan inte gälla skogsbolagen. Massor av exempel skulle kunna anföras som bevisar hur brutalt och hänsynslöst dessa skogsbolag har uppträtt mot de anställda och den bygd där jätteprofiterna har intjänats. De har uppträtt på ett sätt som endast de krafter kan göra, vilkas enda drivkraft är den omätliga profithungern. Endast ett exempel skall anföras i detta sammanhang; det gäller Ådalen, min egen hemkommun. Där har SCA lämnat efter sig en industriell kyrkogård. Företag efter företag har detta bolag lagt ned utan att svara för någon ersättningsindustri eller arbete åt de många avskedade i Ådalen. Inte har Svenska Cellulosa Aktiebolaget och dess ägare Svenska Handelsbanken visat något socialt ansvar. Vad som står att läsa i budgetpropositionen bil. 15 s. 3 om företagens ”sociala ansvarstagande” stämmer inte med verkligheten.

Exemplen på skogsbolagens ansvarslösa handlande mot såväl samhället som de anställda skulle kunna mångfaldigas. Profitbegäret har varit ledstjärna. Skogsbolagen har fått uppträda helt fritt och efter eget gottfinnande. Till de många utslagna har det inte tagits någon hänsyn. Sedan länge har dessa skogsbolag varit ”mogna” för samhällets övertagande.

När vpk i motionen 884 till detta riksmöte föreslår att riksdagen uttalar sig för ett överförande av den privata skogsindustrin i samhällets ägo kan vi visa på att det sedan länge är ett aktuellt krav från landets massa- och pappersarbetare. En rad fackföreningar inom Svenska pappersindu-

striarbetareförbundet har krävt ett förstatligande av den privata skogsindustrin. Frågan har förts vidare till fackliga kongresser, som uttalat sig i samma riktning. Vpk har alltså en kraftig facklig förankring för sitt motionskrav.

Grafiska fackförbundet reste vid sin senaste kongress kravet på att alla svenska pappersbruk bör förstatligas. Andra fackförbund, såsom Skogs- och Träindustriarbetareförbunden samt SIF och SALF i TCO, har krävt en statlig styrning av den svenska skogsindustrin. Det råder som synes ett utbrett missnöje med den svenska skogsindustrin inom den fackliga rörelsen i Sverige.

I våra motioner i fråga om skogsindustrin har vi inte endast vänt oss mot skogsbolagens rovdrift med människor och med skogen som naturtillgång. Vi har också krävt att skogsbolagen skall svara för en mer avancerad forskning med sikte på att ur skogen som råvara få fram nya produkter och därmed nya sysselsättningstillfällen.

Tillåt mig, herr talman, att anföra vad avdelning 17 i Kramfors av Pappersindustriarbetareförbundet framförde till förbundets kongress redan år 1965:

”Som bekant har den privata företagsamheten inte kunnat klara folkförsörjningen i Norrland. Exporten från denna del av landet gäller fortfarande i stor utsträckning råvaror och halvfabrikat. De stora profiterna på exempelvis pappersmassa har gjort att skogsbolagen inte ägnat den träkemiska forskningen det intresse, som ur samhällssynpunkt hade varit det fördelaktigaste ——. I stället för att avsätta tillräckligt kapital för en vidareutveckling av den norrländska råvaran — skogen, har dessa storbolag gjort sig skyldiga till en omfattande kapitalexport. En avancerad forskning skulle säkerligen skapa nya konsumtionsvaror ur skogen som råvara — och därmed nya arbetstillfällen.”

Kramforsavdelningens hemställan utmynnade i att kongressen till statsmakterna skulle framföra, att ”vill inte de privata skogsbolagen inordna sig i de förhållanden som bäst är ägnade att gagna samhället och folket bör frågan om förstatligande av skogsindustrin ställas på dagordningen”.

Det är 13 år sedan dess. Det var en framsynt motion, där denna fackförening sökte värja sig mot vad man förutsåg skulle komma att bli ett oblikt öde. Nu, 13 år efteråt, finns denna fackförening inte längre. Den försvann samtidigt som de över 300 arbetarna fick sparken och SCA nedlade driften vid Kramforsfabriken, vilket skedde för bara en kort tid sedan. Något ansvar för sina anställda tog som bekant inte SCA och Svenska Handelsbanken.

Kramforsavdelningen, nr 17 av Svenska pappersindustriarbetareförbundet, gick samma väg som de 96 andra avdelningarna inom Pappers, som tidigare har försvunnit då massafabriker har nedlagts i den stora strukturförändringsvågen. Ingenstans har skogsbolagen svarat för ersättningsindustrier eller känt något socialt ansvar.

Frågan är hur länge dessa skogsbolag skall ges möjligheter att skövla de svenska skogarna, slå ut arbetskraften och lägga hela bygder öde,

lägga ned fabriker utan att ta det sociala ansvaret, om de skall få fortsätta att producera råvaror och halvfabrikat därför att det är här de snabba och stora profiterna inhöstas, utan att behöva avsätta erforderligt kapital för avancerad träkemisk forskning med sikte på att ur skogen som råvara skapa nya produkter och därmed nya arbetstillfällen.

Skogen är en produkt av värdebeständig karaktär som, rätt skött, aldrig sinar. En intensifierad forskning inom skogsindustrins område och efter tidsenliga linjer skulle ge möjligheter till en mera differentierad skogsindustri och därmed ökade sysselsättningsmöjligheter.

Detta förutsätter dock att skogsbolagen tvingas att satsa betydligt mera på forskningen. Skogsbolagen borde i eget intresse avsätta en viss del av sin årliga vinst för just detta ändamål, vilket vore en insats som på längre sikt skulle visa sig synnerligen lönsam, inte bara för samhället och de anställda utan också för skogsbolagen.

Då skogen är en av Sveriges största och i längden viktigaste naturtillgångar, är det en samhällelig angelägenhet att den sköts och utnyttjas på ett rationellare sätt än vad som hittills varit fallet.

Skogsbolagens intresse för forskning och utveckling har framför allt varit knutet till skogsredskapen för att få en snabb och billig skogsavverkning och minska antalet skogsarbetare samt nå tekniska framsteg för massa- och pappersindustrin. Detta framgår klart och tydligt även av det tryckta material som skogsindustrin utger och som ställs till riksdagsmännens förfogande.

Utländska forskare har sedan länge förvånat sig över den skogliga rovdriften i Sverige och bristen på avancerad forskning. Så här berättar Howard W. Mattson, deltagare i en studiegrupp vetenskapsmän från USA, på studiebesök i Sverige. Jag citerar ur den rapport han avgav efter det han kom hem från sitt besök i Sverige: "— — — i det närmaste all forskning på pappers- och massaområdet föreföll att vara direkt inriktad på att förbättra utbytet av kvaliteten på massan. Till mycket liten del sysslade man med träet som en naturtillgång från vilken mer inkomstbringande material skulle kunna utvinnas."

T. o. m. då det gäller massans vidareförädling till papper ligger Sverige långt efter andra länder. Forskaren Lennart Stockman vid Svenska träforskningsinstitutet berättar i Svensk Papperstidning att "av de sex större massa- och pappersproducerande länderna i världen — USA, Canada, Japan, Sovjetunionen, Finland och Sverige — ligger Sverige lägst då det gäller massans vidareförädling till papper". Vad beträffar sågade trävaror säger samme forskare: "Ungefär två tredjedelar av den svenska produktionen av sågade trävaror exporteras till utlandet".

Man kan i detta sammanhang fråga sig varför Sverige i tidernas början av de stora industrinationerna på kontinenten tilldelades rollen att vara exportören av råvara och halvfabrikat och i detta avseende fick en rent kolonial prägel, vilket vi i stor utsträckning fortfarande har.

Frågan kan besvaras med att Sverige hade god tillgång på vatten. Landets sjöar och älvar var ju outsinliga, trodde man, och de kunde inte

heller miljöförstöras. Därtill var det i Sverige god tillgång på elektrisk energi. Massa- och pappersindustrin, som är en processindustri, kräver mängder av energi. Den svarar för en tredjedel av den samlade industrins elförbrukning och är därmed den mest energikrävande branschen.

Svenskarna fick alltså producera råvaran och halvfabrikatet, men vidareförädlingen skulle industrinationerna på kontinenten sköta själva. Givetvis skulle leverantörerna av råvaran och halvfabrikatet få bra betalt för sina tjänster. Jättevinsten har också kunnat inhöstas av skogsbolagen. De har bildligt talat skurit guld med täljknivar under åren. Dock har dessa jättevinsten inte stannat i Sverige.

Varför skall Sverige fortfarande spela rollen av koloni? Både energin och vattnet är i dag stora problem för Sverige. Även från den synpunkten borde krafttag tas för att vidareförädla skogsråvaran i Sverige. Även från sysselsättningssynpunkt går det inte att fortsätta med samma ensidiga produktionsinriktning inom skogsindustrin.

Att tala om att Sverige utnyttjar skogsråvaran kan inte leda till att enbart öka produktionen av massa- och sågade trävaror. Förädlingen av skogsråvaran måste vara det väsentligaste från sysselsättningssynpunkt. Följderna av skogsindustrins produktionsinriktning ser vi i dag i de allt större och svällande massalagren. Här får landets löntagare vara med och över sina skatter betala de hundratals miljoner kronor i lagerstöd som går till skogsbolagen, som redan tidigare var rika.

Sverige är ett litet land med endast 8 miljoner invånare. All erfarenhet visar att här kan det inte bli fråga om kvantitet och massproduktion av varor. Kvaliteten måste vara avgörande och forskningen ställas i första rummet för att som det nu gäller få fram nya produkter ur skogen som råvara och därmed också nya sysselsättningstillfällen.

Vad beträffar avancerad träkemisk forskning har Sverige varit synnerligen efterblivet i förhållande till andra industrinationer. Vi har i våra tidigare motioner under åren kunnat hänvisa till att exempelvis vårt grannland Finland befunnit sig långt före Sverige i den forskning det här gäller. Vi har även kunnat visa att länder som Schweiz, Västtyskland, USA och Sovjetunionen sedan länge har löst frågan om framställning av foderprotein ur biprodukter vid cellulosaproduktion. De många exempel som används i våra motioner skall jag här förbigå. Att Sverige kommit att hamna långt på efterkälken då det gäller detta slag av forskning berodde inte på att det saknades forskare, begåvade forskare i vårt land. Det berodde på att inga forskningsmedel ställdes till denna forsknings förfogande. Skogsbolagen var inte alls intresserade. De var endast intresserade av snabba och stora profiler, vilket man framför allt fick fram vid massaproduktionen.

På senare tid har dock forskning på det område det här är fråga om kommit i gång och glädjande nog gjort stora framsteg. Men det är inte tack vare skogsbolagen, utan trots dessa. Nu prövas praktiskt vid Svenska träforskningsinstitutet en svensk metod att omvandla cellulosaindustrins avfall till mat för djur och människor. Detta projekt har vunnit stor

internationell uppmärksamhet. Man har även kommit långt då det gäller den nya tekniken att få fram en prototyp till en fabriksanläggning. Forskaren Karl Erik Eriksson säger i Svenska träforskningsinstitutets tidskrift Kontakt i anslutning till dessa forskningsrön bl. a. följande: "Det har inte varit så lätt alla gånger. Tack vare Troëdssonsfonden har vi kunnat satsa ordentligt på den grundläggande molekylärbiologiska forskningen --- Förståelsen för denna grundläggande forskning har av naturliga skäl inte alltid varit så stor inom skogsindustrin, eftersom denna forskning inte tidigare varit representerad inom branschen. Förståelsen ökar nu när de tekniska resultaten börjar komma." Att skogsbolagen nu börjar visa intresse beror tydligen på att man har näsa för pengar och att man anar att här skall det gå att göra stora profiter i en framtid.

Ett av de råmaterial som ännu inte blivit utnyttjade är ligninet. Ärligen rinner miljontals ton av denna råvara bort i våra vattendrag eller bränns. Det är här fråga om ett omfattande materiellt slöseri. Forskare från USA menar att detta tillvägagångssätt i Sverige är ungefär lika klokt som att elda med dollarsedlar.

De privata skogsbolagens omättligena profitbegär, som inte ser till de anställda och landets bästa, är underlaget för vpk:s yrkande att den privata skogsindustrin bör överföras i statlig ägo. Näringsutskottet använder i år samma motivering som en annan utskottsmajoritet använde i fjol, nämligen att det pågår utredningsarbete inför ett näringspolitiskt program för skogsindustrin. Om den forskning som vi i vpk ställer främst är föremål för någon utredning eller kommer med i ett dylikt näringspolitiskt handelsprogram, sägs det dock inget om i utskottets betänkande. Kanske utskottets talesman kan ge svar på den frågan senare när han får ordet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 884. Men innan jag slutar vill jag göra några påpekanden. Även om vpk inte har representanter i utskotten har vi givetvis synpunkter på de reservationer som avges till olika utskottsbetänkanden och på de motioner som dessa reservationer grundar sig på, i detta sammanhang närmast den socialdemokratiska partimotionen 1327 av herr Palme m. fl. om näringspolitiken. Det gäller närmast avsnittet 4 med rubriken Skogsindustrin. Det är, med förlov sagt, ett bedrövligt dokument. Läsaren av detta avsnitt i motion 1327 får den bestämda uppfattningen att det gäller för motionsskrivarna att söka visa på en aktivitet som aldrig har funnits. SAP har ju inte haft någon näringspolitik, framför allt inte då det gällt skogsindustrin. Här har ju skogsbolagen fått härja fritt och efter eget gottfinnande.

Landet har fått en ny regering, vars rättesnöre är marknadskrafternas fria spel, om jag har tolkat er ideologi rätt. Men detta var ju också rättesnöret för den tidigare regeringen när det gällde skogsindustrin. Om bara denna industri tillförde landet stora valutainkomster, så skulle inte skogsbolagen störas. Det var så man sade.

Den motion jag här talar om andas en innerlig önskan hos partiet att åter bli förvaltaren. Den radikala tendens som här och var framskymtar tycks mig vara hastigt påkommen. Här ett citat ur motionen:

”Därför är det angeläget med en skärpt övervakning och aktiva åtgärder från samhällets sida om inte onödiga påfrestningar skall uppstå för de anställda och för de kommuner som är beroende av nedläggningshotade företag. Kravet på en omställning i socialt acceptabla former måste stå fast.”

Om dylikt hörde och märkte man inget då samma personer satt i regleringsställning. Kramfors och Ådalen är i detta sammanhang ett mycket talande exempel.

Ytterligare ett citat ur samma motion – sedan lovar jag att inte ta fler, i varje fall inte i denna omgång:

”Skogsindustrin erbjuder ett bra exempel på behovet av ökad planering av industriutvecklingen.”

Visst är skogsindustrin ett utmärkt exempel i detta sammanhang. Men det har ju existerat i decennier, det är inget nytt för dagen. Om man skall ha en planering av industriutvecklingen, så måste man också ha en näringspolitik, och det är det man saknade helt. Hur skall man f. ö. kunna öka den planering som inte fanns och inte finns? Men så står det faktiskt i motionen som jag nyss citerade.

Detta om en planering av industriutvecklingen har anförts av vpk då det gäller skogsindustrin redan år 1966, då vi för första gången motionerade i riksdagen om skogsindustrin. Men våra motioner blev ständigt avslagna av den socialdemokratiska och borgerliga majoriteten.

Vpk kan alltså inte stödja reservationen 2 till detta betänkande. Men, herr talman, jag yrkar bifall till motionen 884.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 43 behandlar ju en hel del motioner på skogsnäringens område. Det är, som har nämnts här, bl. a. den socialdemokratiska partimotionen om utarbetande av ett skogspolitiskt handlingsprogram. Vidare gäller det åtgärder för att trygga köpsågverkens råvaruförsörjning, tillvaratagande av rivningsvirke till massaindustrin, förstatligande av den privata skogsindustrin – ett förslag från vpk:s håll – och utredning om stöd till träindustrin i skogslänen.

Herr Lorentzon i Kramfors hade rätt många intressanta synpunkter att anföra. Det är bara det att knappast någon av de synpunkterna finns med som yrkande i de båda vpk-motioner som har lämnats. Men synpunkterna var ju ändå intressanta, och det gäller väl ett program som skulle kunna genomföras om man förstatligar skogsindustrin – jag förstår att han menar det.

I motionen 1327, som är en socialdemokratisk partimotion där skogsfrågorna ingår som ett avsnitt bland näringslivets frågor i övrigt – det är en stor motionslunta – anger man att det troligen kommer att bli brist på skogsråvara i framtiden. Därför vill man ha en planmässigushållning. Man anger också att mindre sågar har brist på träråvara och att de riskerar att få läggas ned. Man vill samtidigt ha en restriktivitet när det gäller uppförande av industrier inom skogssektorn.

Tillgången på skogsråvaran är en stor och viktig faktor på mycket lång sikt. I vårt klimat är omsättningen när det gäller skogen, från plantering till avverkning, oftast fråga om en period av 70-80 år, och den generation som planterar får inte vara med om att slutavverka.

Herr Högström nämnde råvaruförsörjningen till de mindre sågarna. Han förordade omedelbara och effektiva åtgärder, men han sade inte något om hur man skulle kunna lösa problemen. Om man skall göra det snabbt finns väl ingen annan möjlighet än att söka nå en frivillig överenskommelse om en kvotering – det är den väg som industriministern har talat om – så att småsågarna får del av den aktuella virkestillgången. Det finns inte så förfärligt mycket att ge i övrigt. När man nu går ner i dimension till ca 7 cm i toppmått kan man inte hämta ut mycket mer, om man inte skall försöka övergå till att vinna ut volym från ris, stubbar osv.

Enligt de uppgifter som spreds i massmedia i går skulle bristen på plantor i vår röra sig om ca 14 miljoner tallplantor förutom en hel del granplantor. Problemet just nu skulle således vara att plantskolorna inte har tillräckligt material för att tillgodose både kalhyggen och de nyplanteringar i övrigt som bör göras.

En hel del av den nya tidens faktorer inverkar på förhållandena. Det kommer förbud mot besprutning i skogarna, man har svårigheter att hålla efter sly osv. Det är klart att stora delar av dålig lövskog skulle – om man inte har något emot det av naturvårdsskäl – kunna omvandlas till barrskog och ge betydligt mer i avkastning.

För att återgå till vad utskottet har svarat på motionerna vill jag nämna att utskottet har sagt att det sedan 1973 finns ett branschråd, som tillsattes av den förra regeringen. Ordförande i det branschrådet är sedan den 1 februari nuvarande industriministern Åsling. Sedan 1973 pågår också en skogsutredning, och sedan 1974 har statens industriverk i uppdrag att utreda trävaruindustrins förhållanden och eventuella svårigheter. Utskottet menar att man inom det som sålunda är på gång skulle kunna få fram den planering som man önskar. Det finns väl ingen som har någonting emot att man får en planering som kan förbättra förhållandena här i landet på skogens område.

Med hänvisning till herr Lorentzons i Kramfors anförande om försäljning av trävirke till Europa vill jag säga att jämfört med Centraleuropa har Sverige relativt bra tillgång på skog. Men vi kan naturligtvis inte jämföra oss med exempelvis Ryssland, USA eller Canada.

I motionen 125 från socialdemokratiskt håll klagas det över att staten, skogsbolagen och skogsägarföreningarna förädlar sitt virke själva. Att förändra detta är naturligtvis mycket svårt, men det är givet att den enda väg man kan tänka sig är att förhandla om en kvotering så att de mindre sågverken får tillräckligt med råvaror. Det är också vad industriministern har sagt från denna talarstol; han strävar efter att åstadkomma en uppgörelse just på detta område.

I samma motion föreslår man att man skulle förbättra situationen

genom att använda rivningsvirke i massafabrikerna för att tillverka massa. Nu är jag så praktiskt lagd att jag funderar om det finns möjligheter att med splint, metalldelar och andra föroreningar i rivningsvirket skicka in det i maskinerna för att göra massa. Det vet jag inte. Det har sagts och det antyds på något ställe i utskottets betänkande att man i utlandet har en tillräckligt långt framskriden teknik för att kunna göra detta.

Trävaruindustrins svårigheter är kanske inte så stora som andra branschers. Man har inte behövt gå ner i antal sysselsatta som t. ex. i teko- och glasindustrin och i en del andra branscher. Men nedgången är naturligtvis inte önskvärd utan bör på alla sätt motverkas.

När det gäller förädlingen av trävarorna har jag i möbelfabriker och på annat håll i de landamären som jag kommer ifrån observerat att man har skickat möbelritningar till t. ex. Polen och låtit tillverka möbler där. Det har blivit billigare, därför att man i Polen har ett annat kostnadsläge än i Sverige. Det är naturligtvis inte en önskad utveckling, men vad skall man göra åt det, om firmorna tycker att det är den enda utvägen för dem att fortsätta leva?

Herr Ångström har väckt en motion om stöd till träindustrin i Västerbotten och Norrbotten. Han har också motionerat om ett pilotprojekt där uppe. Men han är nöjd med den skrivning som utskottet har gjort, och därför har han strukit sig från talarlistan. Jag har ingen anledning att kommentera hans motion eftersom han anser att texten i utskottsbetänkandet täcker ungefär vad han strävade efter.

Det är väl ingen som har någonting emot förslaget i motionen 396 från vpk om en utbyggnad av Karlsborgsverken. Men utskottet har ansett att det bör prövas och prioriteras av AB Statens Skogsindustrier. På grund av att omfattande utredningar till en del pågår på det här området får man räkna med att det så småningom kommer förslag från vederbörande verk.

I motionen 884 av herr Werner m. fl. föreslås ett förstatligande av skogsindustrin. Det är väl en kommunisternas ideologiska idé, för ett trovärdigt försök att lösa dessa problem kan det knappast vara. Statsföretags situation är i dag inte ljus, och företagets ledning avråder från ett djupare engagemang just i basnäringarna.

Jag lyssnade med intresse på vad herr Lorentzon i Kramfors sade om att Ådalen är en kyrkogård för nedlagda industrier och företag. Att denna kyrkogård har åstadkommits på den gamla regeringens tid har herr Lorentzon rätt i. Det visar att vilken regim man än har är det inte så lätt att garantera full sysselsättning på alla områden.

Herr talman! Med dessa motiveringar har utskottsmajoriteten funnit att ett skogsprogram enligt förslaget i den socialdemokratiska partimotionen inte nu är erforderligt. Vi anser därför att motionen inte bör föranleda någon åtgärd. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HÖGSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! På en punkt kan herr Börjesson i Glömminge och jag

vara helt överens: tillgången på skogsråvara är en av de viktigaste förutsättningarna för den svenska skogsindustrin. Men beträffande råvarutillgången för de s. k. köpsågverken delar vi inte den uppfattning som utskottsmajoriteten har redovisat, att man kan räkna med att problemet kommer att lösas på frivillig väg.

Det finns flera exempel på att inlandssågverk, beträffande vilkas lokalisering arbetsmarknadsmyndigheterna och länsmyndigheterna har varit överens och för vilka vid lokaliseringsbeslutet uppgörelse hade träffats om råvara, ändå har haft svårt att få sådan råvara. I konkurrensen om den har skogsägarna och de stora skogsbolagen förbehållit sig rätten att själva disponera över den. Därför menar vi att det inte räcker med frivilliga överenskommelser utan att det måste till en reglering av råvaran för just dessa sågverk. Vi hävdar i vår reservation att i det här läget kan vi inte avvakta en slutlig plan för hela skogsnäringens framtid. Det brådskar om inte en rad sågverk skall tvingas lägga ned på grund av brist på råvara.

Det märkliga är, som jag sade i mitt första anförande, att utskottsmajoriteten i sin skrivning också har sagt att den här frågan kräver omedelbar uppmärksamhet. Då tycker vi att riksdagen borde ha riktat regeringens uppmärksamhet på att det inte går att avvakta den slutliga planen utan att det krävs omedelbara åtgärder.

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Börjesson i Glömminge sade bl. a. att vpk:s krav om förstärkning av den privata skogsindustrin inte kan vara allvarligt menat, eftersom en figur häromdagen hade uppträtt och sagt att han inte var säker på att staten skall ha basindustrier. Men det är ju inget argument, herr Börjesson. Hur skall ni ha det egentligen? Skall ni låta de privata skogsbolagen uppträda på det sätt som de har gjort och som jag har försökt skildra genom att visa på industridöden i Kramfors? Herr Börjesson hänvisade faktiskt till den. Jag anklagar inte den tidigare regeringen för den – det var det privata skogsbolaget SCA som orsakade den. Men den inträffade under den gamla regeringen. Nu har vi emellertid en annan regering. Vilken är då er linje, herr Börjesson? Ni kommer inte undan, ni måste ge ett svar. Det räcker inte med att säga att vpk:s motion inte kan vara allvarligt menad. Det är den nämligen. Det går inte att låta de privata skogsbolagen uppträda på det sätt som de har gjort hittills. Det går inte om det här landet skall klara sig när det gäller sysselsättningen för det folk vi har i landet i det konkurrens- och sysselsättningsläge som är rådande i det industrialiserade Europa.

Sedan är det en annan sak i det här sammanhanget jag hinner beröra. Det har under senare tid talats mycket om att de privata skogsägarna – de äger ju hälften av landets skogar – tar för mycket betalt för sin skog. Och sedan kan det dyka upp bolag som säger: Vi har svårt att klara den svenska massa- och pappersindustrin därför att arbetarna har för mycket betalt. Men det stämmer ju inte. Det är de skyhöga priser

som nu gäller på råvaran som spelar en väsentlig roll.

Och då är frågan, herr Börjesson: Vad tänker ni göra åt det skogspris som det här är fråga om? Skall det få fortsätta att stiga till det dubbla och tredubbla? Skall ni sedan komma här i talarstolen och tala om att vi måste klara konkurrensen med utlandet? – Men det går inte att tala med dubbla tungor. Det är omöjligt, det.

Visst köper Sverige möbler från Polen och från en hel rad andra länder i öster också. Det gäller även svensk design. Men vi köper också möbler från England. Svenska familjer blev ju så inspirerade när de satt och såg på Arvingarna i TV att det enligt uppgifter i tidningarna nu går tre långtradarlass per vecka till Sverige med dessa mörka, tunga, engelska möbler. Vad tänker regeringen göra åt det?

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Högström sade att man inte längre kan avvakta en planering här, utan att det måste ske någonting strax. Då skulle jag vilja säga: Man kan väl inte tänka sig att det kan gå fortare att tilldela småsågarna det timmer som de behöver? Jag kan inte tänka mig att det kan gå fortare än vad industriministern har sagt. Han överväger ju att på alla sätt förhandla med skogsintressenterna för att försöka få fram en fördelning av virket.

Jag kan återuppliva mitt gamla påstående om att det väl var synd att de norrländska bönderna en gång i tiden sålde sin skog till skogsbolagen till nästan noll och intet pris, eftersom de tyckte att de inte hade någon nytta av skogen på den tiden. Jag beklagar att så skedde. Det hade varit bättre om skogsbolagen inte fått komma över all denna skog och idka det baggböleri som de gjorde under slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet.

Herr Lorentzon i Kramfors säger: Svara mig vad ni ämnar göra med förslaget från vår sida om att förstatta skogsindustrin! Jag har naturligtvis ingenting att svara på det annat än vad riksdagen under många år sagt som svar på era motioner på det här området: Det går vi inte med på. Vi tror att det kommer att fungera lika bra utan ett förstattande av skogsindustrin, utan att lägga någonting under Statsföretags ledning.

Herr HÖGSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Börjesson i Glömminge talade nu senast om fördelningen av skogsråvara. Då vill jag än en gång understryka: Jag tror inte det är möjligt att åstadkomma en sådan genom frivilliga överenskommelser, och det är angeläget att från riksdagens sida ge regeringen till känna att det här är en viktig fråga. Vi är övertygade om att flera av dessa små sågverk annars löper risk att nedläggas.

Herr Börjesson sade också att det var synd att skogsägarna i Norrland sålde skogen till de stora skogsbolagen och därmed skapade den situationen. Jag vill nog gärna göra herr Börjesson uppmärksam på att det inte bara är de stora skogsbolagen som är leverantörer av virke utan

även skogsägarföreningarna. Också de bidrar till att förhindra att dessa sågverk får erforderlig skogsråvara. Det finns flera sådana exempel i inlandet, och det är därför vi anser att den här frågan från regionalpolitisk och sysselsättningspolitisk synpunkt är så viktig.

Låt mig också, herr talman, få säga att jag finner det märkligt att herr Börjesson i Glömminge, som företräder ett parti som i allra högsta grad vill slå vakt om inlandet, ändå anser sig ha råd att vänta på en plan innan man på allvar tar itu med denna viktiga fråga.

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Fritz Börjesson tycks helt ha missuppfattat frågan om de privata skogsbolagen och vår mening om ett förstatligande. Återigen säger han att vi inte kan gå med på vpk:s förslag. Det kommer liksom under tidigare år att avslås, därför att det går lika bra utan ett förstatligande, sade han. Lika bra? Lika illa, menar väl herr Börjesson i Glömminge, för det är vad det är fråga om. Det är ingen mening i ett sådant resonemang, för då går man förbi hela problemet.

Fritz Börjesson tog upp frågan om de små skogsbönderna i Norrland, och jag håller helt med dem. Jag beundrar faktiskt direktör Hedlund när han kunde få dessa bönder att satsa sitt sparade kapital i andelar. I botten låg det faktum att de privata skogsbolagen, som herr Börjesson nu ömmnar för, skinnade de små skogsägarna i Norrland. Dessa företag avverkade i sina egna skogar när priset på skogen var högt, men när det var lågt erbjöd man bönderna att sälja.

Tiderna är bättre nu för dessa skogsbönder. Men i stället har de ingenting att säga till om. Deras roll är jämförbar med den lille aktieägaren – han som kanske har en eller två aktier i det stora bolaget. Det är ju ändå de som sitter i toppen som bestämmer. Hur utvecklingen kommer att bli, vet inte ens herr Börjesson i Glömminge. Faktum är att initiativ togs för att komma åt dessa skogsbolag som svindlade bönderna. Problemet i dag är att man, när det inte går att sälja, anklagar arbetarna för att ta för mycket betalt. I stället är det priset på skogen som höjer priset på varan.

Herr LINDBERG (s):

Herr talman! I den socialdemokratiska motionen 214 har vi redovisat de råvaruproblem som de mindre och medelstora köpsågverken har råkat in i. Svensk skogsindustri går mot en framtid där knapphet på vedråvara kommer att göra sig alltmer kännbar. I takt med sin industriutbyggnad har de skogsägande grupperingarna valt att förädla en allt större del av sin råvara i de egna anläggningarna, varvid utbudet på virkesmarknaden har minskat.

Detta minskade utbud har lett till att köpsågverken på många håll i landet har uppenbara svårigheter att köpa råvara för sin produktion. På senare tid har många sågverk haft svårigheter att utnyttja sin kapacitet och har därför också svårigheter att trygga sysselsättningen för sina anställda.

I dag ger vår sågverksindustri direkt sysselsättning åt 25 000 personer. Till detta kommer de indirekta effekterna.

En betydande del av dessa sysselsättningstillfällen är lokaliserade ute i våra glesbygder. Den spridda lokaliseringen till skogsbygderna gör att många orter har sågverket som basindustri för hela sitt näringsliv. En utslagning av denna industri skulle innebära förödande konsekvenser för orten och bygden i övrigt. I den situation vi redan nu är inne i men framför allt med tanke på den vi har framför oss med avseende på skogsråvaran har vi stor anledning att ställa oss frågan, hur det kommer att gå med sysselsättningen i framtiden, i synnerhet den sysselsättning som nu finns lokaliserad till våra glesbygder.

Vi har tyvärr nödgats konstatera att det i första hand är de sågverk som ligger i skogsbygderna som har drabbats av knapphet på vedråvara – industrier som är lokaliserade till orter där det är allra svårast att skapa alternativ sysselsättning.

I vår motion har vi belyst förhållandena genom att beskriva situationen i Jämtlands län. Sågverken i länet har på senare tid haft en besvärande brist på råvara, trots att sågverkskapaciteten endast täcker en mindre del av den årliga avverkningen i länets skogar. I Härjedalen finns sålunda kapacitet för sågning endast till ca 8 % av den avverkade volymen och i Jämtland till ca 55 %.

De stora, resursstarka företagen vid kusten, och i viss utsträckning även företag från södra delen av landet, använder Jämtlands län som virkesfångstområde. Skogsbolagen, som har sin förädlingsindustri vid kusten, äger en betydande del av länets skogsmark. Men även skogsägarföreningen transporterar den största delen av sitt virke till sågverk vid kusten. De rotposter som blir över får länets köpsågverk konkurrera om i prislägen som ofta blir orimliga för dem att klara av. Resursstarka företag, som behöver marginalkvantiteter för att fylla sina råvarubehov, har möjlighet att betala betydligt högre priser. Denna situation kan innebära nådastöten för en stor del av den för länet viktiga sågverksindustrin. En uppenbar risk föreligger, om inte köpsågverkens råvarutillförsel tryggas, att en del sågverk kommer att få läggas ned, med stora förluster för ägaren och stora negativa samhällseffekter – och den arbetslöse sågverksarbetaren får se hur råvaran transporteras bort från länet för att förädlas på annat håll i landet.

Liknande förhållanden som för sågverken i Jämtlands län råder i stora delar av landet.

Vi är väl införstådda med att det kommer att ske en strukturrationalisering även inom vår sågverksindustri. Men det borde vara lätt att bli överens om att det vore olyckligt, om denna strukturrationalisering skulle komma att innebära att i första hand för sysselsättningen i glesbygd helt avgörande arbetstillfällen skulle gå förlorade.

Som jag redan har beskrivit har vi i dag en situation där glesbygdssågar hotas till sin existens på grund av brist på råvara. Detta hot kan endast avvärjas genom tillskapandet av en planerad virkesmarknad.

Den framtida strukturrationaliseringen inom sågverksindustrin hotar glesbygdssågverkens fortsatta existens och därmed för glesbygderna helt avgörande sysselsättningstillfällen. Detta hot kan endast undanröjas genom en av regionalpolitiskt hänsynstagande präglad strukturrationalisering.

Herr talman! Detta är bakgrunden till att vi i vår motion 214 har föreslagit en planerad virkesmarknad i landets olika delar.

Detta förslag har den borgerliga utskottsmajoriteten tagit lätt på. Med några få raders kommentarer avstyrker man motionen genom att hänvisa till ett uttalande av industriministern. Han räknade i detta med att problemet skulle kunna lösas på frivillig väg under medverkan av skogsbolagen.

Återigen förlitar sig de borgerliga partierna på de s. k. fria marknadskrafterna. De är det egna systemets fångar, så förblindade i sin egen tro att de inte ser vartåt de fria marknadskrafterna styr utvecklingen. Det är ju, herr talman, de fria marknadskrafterna som har åstadkommit den besvärande situation som jag har beskrivit. Och, herr Börjesson i Glömminge, det finns ingenting som i dag talar för att de fria marknadskrafterna kan eller en vill styra utvecklingen åt ett annat håll. Här bör det vara lätt att se, att om vi inom denna sektor av vårt näringsliv vill bevara för glesbygderna viktig sysselsättning måste samhället ingripa och medverka i planeringen.

Vi har under de senaste årtiondena upplevt hur skogsbygderna har tappat tiotusentals arbetstillfällen. I den politiska debatten har skulden för denna utveckling ofta lagts på socialdemokratin, som har påstått stödja centralisering och stordriftstänkande. Det är framför allt ofta centerpartistiska politiker som har slungat ut sådana beskyllningar mot oss.

Knappast någon annan industri har så goda förutsättningar för lokalisering till skogsbygderna som just sågverksindustrin. När vi nu föreslår åtgärder för en styrd utveckling, som skulle kunna göra det möjligt att bevara redan befintlig sysselsättning i glesbygderna, avstyrker de borgerliga utskottsledamöterna – med centerpartister i spetsen – vår motion med motiveringen att detta problem får de fria marknadskrafterna lösa åt oss.

Detta kallar jag knappast för att ta politiskt ansvar för utvecklingen. Jag skulle vilja fråga herr Börjesson i Glömminge: Hur skall ni efter detta kunna hävda att just ni är de som mest slår vakt om glesbygden? Ert ställningstagande rimmar väldigt illa med filosofin om lokalsamhället.

Herr talman! Låt mig även något beröra utskottets utlåtande om vår partimotion nr 1327.

I motionen är problemen totalt, inom skogsnäringen och skogsindustrin, noggrant redovisade. Vi kan slå fast att vi redan nu inom skogsindustrin har en kapacitet som, om den utnyttjades för fullt, skulle förbruka betydligt mer råvara än den årliga tillväxten i våra skogar ger. Om vi lägger ihop kapaciteten i befintlig industri, i beviljade utbyggnader och i de utbyggnader som företagen ansökt om, får vi en kapacitet som

skulle kräva mellan 100 och 110 miljoner skogskubikmeter råvara, medan den årliga tillväxten i våra skogar ligger omkring 70 miljoner skogskubikmeter. Detta går inte ihop med tanken på ett långsiktigt uthålligt skogsbruk. Att detta skall vara målet för vårt skogsbruk tycks det råda politisk enighet om.

Men redan befintlig industri och beviljad utbyggnad kommer, om ett ekonomiskt kapacitetsutnyttjande skall vidmakthållas, att kräva råvara som vida överstiger tillväxten i våra skogar. Ett uthålligt skogsbruk skulle alltså på sikt vara omöjligt.

I klartext betyder detta att om ett uthålligt skogsbruk är målet, så måste en del av redan befintlig skogsindustri slås ut. Vilka enheter kommer att slås ut först? Ja, helt naturligt de mindre och äldre enheterna. Dessa enheter ligger ofta i de regionalpolitiskt och sysselsättningsmässigt mest utsatta regionerna. Därför måste redan nu slås fast att den fortsatta strukturomvandlingen inom skogsindustrin av många skäl måste styras med utgångspunkt i samhällsekonomiska intressen.

Det är mycket lätt att se att om man låter strukturomvandlingen helt styras av marknadskrafterna, så kommer det att bli de som äger skogen och de kapitalstarka köparna av skogsråvaran som kommer att styra utvecklingen. Att en sådan utveckling inte alltid skulle ligga i linje med samhällsintressena är lätt att förutse. Därför är en planmässig, fortsatt strukturomvandling inom skogsindustrin nödvändig. I en sådan planering måste även en fördelning mellan vad som skall förädlas i sågverks-, massa- och pappersindustrin vägas in, inte minst av regionalpolitiska skäl.

Jag håller gärna med om att man, för ett fullföljande av det skogspolitiska handlingsprogram som den socialdemokratiska regeringen påbörjade och som den nuvarande regeringen avser att fullfölja, behöver 1973 års skogsutrednings arbete som underlag.

I vår partimotion föreslås ett uttalande från riksdagen om att det är oundgängligen nödvändigt att samhället, när nämnda handlingsprogram utarbetats, får möjlighet att överblicka och samordna utbyggnaden av skogsindustrin. Endast genom en planmässig hushållning under samhällets ledning kan såväl sysselsättnings- som regionalpolitiska intressen samt resurshushållnings- och miljömässiga intressen tillgodoses på ett sätt som är till gagn för hundratusentals anställda i skogsnäringen och för hela folket. Samma krav har f. ö. berörda löntagarorganisationer ställt.

Den borgerliga majoriteten avstyrker motionen med motiveringen att ett sådant uttalande inte behövs.

Utskottsmajoritetens ställningstagande är helt i överensstämmelse med majoritetens borgerliga ideologi. Men går man litet tillbaka i tiden och granskar tidigare agerande syns ändå de borgerligas ställningstagande som något märkligt.

När skogspolitiska utredningen lade fram sitt betänkande 1973 hade den som planeringsmål en avverkningsvolym av 80 miljoner skogskubikmeter under 1970-talet och 90–95 miljoner under mitten av 1980-talet.

Då blåste det till storm i den borgerliga pressen och bland borgerliga politiker. Man vände sig mot den föreslagna avverkningsvolymen och framtonade framtidens Sverige i ord och bilder som ett enda stort kalhygge. Låt mig återge ett enda citat från ett pressmeddelande – av centerledaren Thorbjörn Fälldin – återgivet i tidningen Arbetet den 19 mars nämnda år: "Förslaget leder till en kortsiktig exploateringspolitik, som har oroande likheter med det gamla baggböleriet vid början av sekelskiftet."

Så lät det då. I dag, 1977, avverkas över en konjunkturcykel, om man räknar den totala avgången i våra skogar, ca 88 miljoner skogskubikmeter.

Vi har ännu åtta år fram till mitten av 1980-talet, men vi har redan nått i närheten av skogspolitiska utredningens planeringsmål. Vi har redan passerat 1970-talets uppsatta mål. Om man 1973 ansåg målet leda till något som liknar baggböleri, så gör det det lika mycket i dag som då. Men nu har marknadskrafterna själva styrt utvecklingen till det mål som nämnda utredning utstakade och kommer att gå mycket längre om de får handla fritt. Men nu är man tyst i de borgerliga leden. Varför?

Detta, herr talman, leder mig fram till att en planmässig hushållning inom skogsnäringen är oundgängligen nödvändig. Detta borde även den borgerliga majoriteten i näringsutskottet ha insett och tillstyrkt vår motion, inte minst med tanke på den kritik de borgerliga partierna riktade mot skogspolitiska utredningen 1973.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2.

I detta anförande instämde herr Andersson i Lycksele (s).

Herr LÖVENBORG (–):

Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort. Mitt anförande kommer att röra sig om utskottets behandling av motionen 396 av fru Marklund och mig om kartongtillverkningen vid ASSI:s anläggningar i Karlsborgs-verken.

I näringsutskottets förevarande betänkande behandlas alltså bl. a. vår motion, och i och för sig anser jag att utskottets skrivning är positiv. Det är därför som jag nu kan fatta mig kort. Jag finner att utskottet delar motionärernas uppfattning att en utbyggnad av Karlsborgs-verken skulle vara betydelsefull för sysselsättningen. Utskottet är också ense med oss om det angelägna i att beslut i frågan fattas mycket snabbt. Detta utskottets uttalande tycker jag är positivt, och riksdagen kommer med all sannolikhet också att ställa sig bakom det. Det är bara av formella skäl som utskottet inte har tillstyrkt motionen i sak.

Jag uppfattar utskottets uttalande som klart och otvetydigt. Man uttalar sig för projektet. Man anser, precis som vi kräver i vår motion, att ett beslut skall fattas mycket snabbt.

Gårdagen var prickningarnas dag. Jag vill säga så här: Agerar inte regeringen snabbt i enlighet med utskottets yttrande i dag, borde det vara motiv nog för en prickning i nästa dechargedebatt. Det behöver

naturligtvis inte ske om utskottets intentioner följs. Jag utgår från att så blir fallet och yrkar därför inte bifall till motionen 396.

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! En av de motioner som behandlas i det utskottsbetänkande som vi nu diskuterar är motionen 1976/77:125, avlämnad av oss socialdemokrater från Kopparbergs län med Yngve Nyquist som första namn.

Motionen är väckt därför att ett flertal sågverk har svårigheter att få den råvara som behövs för att klara driften. I flera av våra glesbygder är ett sågverk praktiskt taget den enda industrin. För att kunna bevara sysselsättningen och om möjligt skapa ny sådan har samhället gett stöd till etablering av ett antal inlandssågverk. I t. ex. Västerdalarna och norra Dalarna finns sågverk som har stora svårigheter med råvaruförsörjningen. De är helt enkelt hänvisade till det utbud av sågtimmer som finns lokalt eller i bästa fall regionalt.

Det måste vara angeläget att effektiva åtgärder vidtas, som garanterar att de köpsågverk som av regional- och sysselsättningspolitiska skäl bedöms som angelägna får den råvara som krävs för att driften skall kunna hållas i gång. Det bör vara den första åtgärd som man vidtar om man menar allvar med att man vill rädda sysselsättningen i glesbygd.

För att om möjligt förbättra råvaruförsörjningen har vi motionärer velat aktualisera frågan om tillvaratagande av rivningsvirke. Tekniskt tror vi att det är möjligt att tillvarata avsevärda mängder av det rivningsvirke som i dag bara vräks i väg till ingen som helst nytta till soptippar eller bara bränns upp. Utskottet avfärdar vår motion alltför lättvindigt, tycker jag, med hänvisning till mera långsiktigt utvecklingsarbete. Utskottet menar att det inte skall vara nödvändigt med något särskilt uttalande.

Jag tycker att utskottets ledamöter skulle ha tagit mer noggrant del av sin egen recit, där det under rubriken Forskning och utvecklingsarbete inom skogsindustrin redovisas försök som gjorts i USA. Där anförts att rivningsvirke har hög halt av föreningar och att det i Sverige inte i dag finns någon utvecklad teknik för mekanisk separering. Samtidigt redovisar man att vissa försök görs utomlands. Man hänvisar till en internationell facktidsskrift, Pulp and Paper International, som i mars 1977 lämnade en redogörelse för en industriell anläggning i USA, där rivningsvirke har använts som råvara för massaindustrin. Det hade, tycker jag, varit naturligt att utskottet hade visat intresse för att vi även i Sverige skulle göra försök att tillvarata rivningsvirke. Går det att tillvarata den varan i USA – och det gör man förmodligen därför att det är brist på råvara – tycker jag att vi också i Sverige skulle kunna göra försök som leder till praktiska resultat. Min förhoppning är att resurser ställs till förfogande, så att praktiska försök kan göras när det gäller tillvaratagande av rivningsvirke som råvara i massaindustrin.

I en besvärlig råvarusituation måste alla uppslag prövas, och jag tror att det förslag som vi fört fram i motionen 125 är realistiskt. Det bevisas

Onsdagen den
25 maj 1977

Skogsindustrin

f. ö. också av vad utskottet redovisar av försöken från USA.

Ett tillvaratagande av rivningsvirke i en bristsituation skulle också lätta trycket för sågverken, eftersom konkurrensen om råvaran från massaindustrin skulle minska.

Mot ett enigt utskott har jag, herr talman, inget yrkande, men om inte försök snart inleds i landet för att tillvarata rivningsvirke som råvara för massaindustrin återkommer vi med vårt motionsyrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Högström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 43 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen nr 1 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Högström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159

Nej – 151

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Högström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 43 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen nr 2 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Högström begärde röst-

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160
Nej - 140
Avstår - 11

Nr 139

Onsdagen den
25 maj 1977

*Hälso- och
miljöfarliga varor*

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 884 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon i Kramfors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 43 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 884.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon i Kramfors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298
Nej - 13

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3 Hälso- och miljöfarliga varor

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1976/77:31 med anledning av motioner om hälso- och miljöfarliga varor.

I detta betänkande behandlades motionerna 1976/77:290 av fru Hörnlund (s) och herr Jan Bergqvist i Göteborg (s),

1976/77:854 av herr Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde om utredning och utarbetande av förslag till lagstiftning om skydd mot hälso- och miljöfarliga ämnen med krav i likhet med i motionen refererade amerikanska lag om kontroll av giftiga ämnen,

1976/77:1216 av fru Bernström (fp),

Onsdagen den
25 maj 1977

*Hälsa- och
miljöfarliga varor*

1976/77:1218 av herr Eliasson m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade förbjuda spridning av fenoxisyror från luften.

1976/77:1236 av fru Theorin m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna 1. att det centrala produktregistret ej ytterligare borde förscnas, 2. att ett planeringsarbete omgående borde påbörjas inom produktkontrollnämnden så att produktregistret utan dröjsmål kunde användas för de i motionen angivna syftena, 3. att skyddsombuden genom registret fick tillgång till uppgifter om innehållet i de produkter som förekom på det egna arbetsstället, och

1976/77:1310 av herr Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde om att före 1977 års utgång i en offentlig rapport skulle utvärderas de s. k. mutagenicitetstesten (test på förändringar i arvsmassan) samt att förslag om tillämpning av sådana test för kontroll av giftiga ämnen skulle utarbetas.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle
beträffande kontrollen av hälso- och miljöfarliga varor
1. lämna motionen 1976/77:854 utan åtgärd,
2. lämna motionen 1976/77:1216 utan åtgärd,
3. lämna motionen 1976/77:1310 utan åtgärd,
beträffande produktkontrollnämndens sammansättning
4. lämna motionen 1976/77:290 utan åtgärd,
beträffande produktregistret
5. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört med
anledning av motionen 1976/77:1236,
beträffande användningen av fenoxisyror som bekämpningsmedel
6. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört med
anledning av motionen 1976/77:1218.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Lagen om hälso- och miljöfarliga varor var en framgång när den antogs. Mest positiv var den omvända bevisföringen. Visserligen kom lagen många år för sent, men den var ändå en framgång.

Tyvärr har lagen visat sig vara en papperstiger. Avvägningarna mellan miljöintressena och storfinansens effektivitetskrav har i stort satt lagen ur spel. Det skall ses i perspektivet av den enorma utveckling som sker på detta område av nya kemikalier och giftiga ämnen. Ingen förhandskontroll förekommer av nya farliga produkter, inte heller anmäls nya produkter.

När lagen infördes riktade den sin udd mot tillverkare och hanterare av giftiga ämnen, dvs. mot dem som utnyttjar dessa produkter och som samtidigt styr inriktningen av produktion och arbetsliv – kapitalisterna. De som skulle skyddas när det gäller gifter och farliga ämnen – arbetarna och befolkningen i stort – bestämmer inte över produktionen. Det är de som tvingas sälja sin arbetskraft och som även drabbas av dåliga

arbetsmiljöer och giftspridning i naturen. Därför kan de avvägningar som görs mellan risken av en produkt och de fördelar produkten har för samhället bara vara till gagn för tillverkare och hanterare av giftiga ämnen samt undandra dem deras ansvar för att verkligen bevisa en produkts ofarlighet.

Likaså byggs lagen upp kring "vetenskapligt grundad misstanke" om en produkts miljöfarlighet. Detta med "vetenskap" är ju ett relativt begrepp som makthavare kan bolla med efter eget gottfinnande. Detta blir särskilt markerat, eftersom det inte förekommer någon expertis eller partsforskning i någon större utsträckning från dem som drabbas – arbetare, sammanslutningar av miljöintressen och andra.

Vi kan konstatera två fakta: det finns otaliga farliga giftiga ämnen på arbetsplatserna, i vår natur och i vår omgivning, men samtidigt vet vi inte i vilken omfattning dessa giftiga ämnen är skadliga även för framtiden. Tyvärr ser det ut som om stora avslöjanden om giftskandaler återstår.

För att effektivisera produktionen och öka sina profiler satsar bolagen stora summor på att få fram produkter som skall tjäna detta syfte, och i hög grad är det fråga om giftiga ämnen. Om motsvarande forskning och summor i stället lades ned på att kontrollera produkternas miljöfarlighet, skulle vi i dag inte ha de enorma problem som dessa produkter medför. Eftersom det för de kapitalistiska profitörerna inte är en självklarhet att arbetsliv, natur och samhälle skall vara så beskaffade att ingen ohälsa uppstår, är det en tvingande nödvändighet att lagen om hälso- och miljöfarliga varor skärps kraftigt.

Den lag vi har i dag räcker inte till, trots att utskottet anser det. Det är en ramlag, som har ett dåligt innehåll och dålig tillämpning. Därför bör nya mål och preciserade regler ställas upp för hur hälso- och miljöfarliga varor skall hanteras.

Det nya och intressanta är den lag som antogs i USA i oktober 1976 om kontroll av giftiga ämnen. Där får det amerikanska naturvårdsverket utomordentligt stora befogenheter. Industrin åläggs att senast 90 dagar före igångsättning av kommersiell produktion av en ny kemisk substans eller redan existerande för väsentligt nytt användningsområde meddela detta till naturvårdsverket. Informationen skall innehålla uppgift om kemiska egenskaper, tillverkningskvantitet, användningsområde, antal berörda arbetare samt resultatet av utförda försök, där hälso- och miljöeffekter undersöks. Om naturvårdsverket anser att substanser kan misstänkas vara skadliga för människan eller för miljön eller anser att den givna informationen är ofullständig, kan verket förbjuda tillverkningen av ämnet, införa restriktioner för dess användning och påbjuda varumärkning.

Om industrin då anför invändningar mot naturvårdsverkets förslag till förbud måste fallet prövas av federal domstol. Lagen är så utformad att det är relativt lätt för naturvårdsverket att erhålla domstolsutslag. I den nya amerikanska lagen slås fast att för giftiga substanser skall

Onsdagen den
25 maj 1977

*Hälsa- och
miljöfarliga varor*

det åligga tillverkaren – ej samhället – att framta data för att visa substansernas förväntade hälso- och miljöeffekt. Industrin skall i proven följa de testnormer som naturvårdsverket utfärdar samt bekosta försöken.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår därför i motionen 854 att man på denna grundval – den refererade amerikanska lagen – utreder frågan och utarbetar ett förslag till lagstiftning om effektiv kontroll av giftiga ämnen.

Utskottet har instämt i motionens syfte men underlåter att ta konsekvenserna. Man förlitar sig på den lag vi har i dag, vilken man anser väl avvägd. Jag beklagar detta kallsinne för en snabb utbyggnad av en kontroll av hälso- och miljöfarliga produkter – den behövs. Rimligt vore att ett förslag till ny lag efter USA-modell framlades och att resurser skapades för en produktkontroll som inom en femårsperiod skulle kunna vara helt utbyggd. Inom detta område är det ju inte särskilt stor brist på experter – bl. a. kan folk köpas från näringslivet.

Jag yrkar därför bifall till motionen 854 och även till motionen 1310, som föreslår att under innevarande år testerna på förändringar i arvsmassan skall utvärderas samt att förslag om tillämpning av sådana tester för kontroll av giftiga ämnen skall framläggas.

Herr talman! Hela frågan om att bekämpa giftiga produkter präglas i dag av kompromisser. Detta illustreras framför allt genom användandet av fenoxysyrorna och då främst 2,4,5-T. I fråga om detta har en hård strid utkämpats mellan skogsbolagens effektivitetskrav och miljökraven.

Nu har bekämpningsmedlet 2,4,5-T förbjudits, och detta är en framgång. Men det är skrämmande att det skall behöva sitta så långt inne, att det skall behöva utkämpas en sådan kamp. Det nuvarande förbudet måste också betecknas som en framgång för miljöaktivisterna i vårt land, som på detta sätt har vunnit en mycket viktig delseger. Tyvärr måste konstateras att lagens förvaltare inte gått i spetsen för förbudet.

Debatten om fenoxysyrornas användning illustrerar hela frågan om gifterna i vårt samhälle. Åtgärder vidtas först när något har hänt. Mäniskorna blir försökskaniner.

Vpk har tidigare krävt att alla kemiska ämnen avseende biologiska effekter skall vara testade åtminstone på samma sätt som läkemedel. Tyvärr har vpk-kraven avslagits av riksdagen.

Det borde nu vara dags för riksdagen att besluta om en ny syn på dessa mycket allvarliga frågor som gifter i vårt samhälle utgör. Jag yrkar därför som sagt bifall till motionerna 854 och 1310.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru THEORIN (s):

Herr talman! Så här säger en svensk arbetare våren 1977:

”Jag mår dåligt hela tiden. Illamåendet kommer i vågor flera gånger om dagen. Ofta blir jag också yr. Jag är onormalt trött – måste sova

middag när jag kommer hem från jobbet och det har jag aldrig behövt förut. Dessutom är jag enormt törstig och måste dricka hinkvis med vatten.”

Det berättar Erik Svensson, 45 år och gjuteriarbetare, i senaste numret av Metallarbetaren. Han är blyförgiftad och har 70 mikrogram bly per 100 milliliter blod i kroppen. Det är precis på det övre biologiska gränsvärdet. Hurlänge han haft så hög blyhalt vet han inte, för han undersöktes i april för första gången under sina åtta år i gjuteriet, trots att bestämmelserna säger att arbetare som utsätts för bly skall blodundersökas med jämna tidsintervall.

Blyförgiftning är en krypande sjukdom. Symtomen kommer så långsamt att man ofta inte märker det. Blyhalter över 40 mikrogram – nästan hälften av vad Erik Svensson hade – per 100 milliliter blod kan ge skador på njurar, nervbanor, hjärna och kromosomer. I stället för att tillfälligt plocka bort en arbetare från den plats där han utsätts för bly – som anvisningarna nu kräver – borde man angripa problemet vid källan och se till att bly över huvud taget inte sprids i luften. Erik Svensson är inte ensam om att vara blyförgiftad. Han är en av många som skadats av hälsofarliga ämnen när han arbetar år 1977.

I jordbruksutskottets betänkande nr 31 berörs frågan om hälso- och miljöfarliga varor och behandlas motionen 1236, som blivit välvilligt behandlad av utskottet och i princip, kan man säga, har blivit bifallen. Utskottet har dock varit kortfattat, och det finns därför anledning att motivera de skarpa krav på åtgärder som motionen ställer.

Den ständiga och okontrollerade tillförseln av kemiska och kemisk-tekniska produkter till marknaden är ett av våra största miljöproblem och den drabbar särskilt hårt i arbetsmiljön. Vem helst som så önskar kan bedriva tillverkning och försäljning av kemisk-tekniska produkter. Det finns ingen tillståndsprövning eller annat förfarande för att förhindra att onödigt farliga kemikalier används för ändamål där de kan ersättas med mindre riskfyllda ämnen.

Situationen försvåras ytterligare av att det ofta är mycket svårt att få tillgång till uppgifter om innehållet i de kemiska produkterna. Tio-tusentals skyddsombud och andra fackligt förtroendevalda drabbas i sin dagliga verksamhet av svårigheter som beror på att man inte på ett enkelt sätt kan få tillgång till uppgifter om innehållet och farligheten av olika produkter som används eller övervägs att användas på arbetsplatsen. Samma problem finns för dem som arbetar inom företagshälsovården och för alla konsumenter som vill välja de från hälsosynpunkt lämpligaste produkterna.

Statliga myndigheter, såsom arbetarskyddsstyrelsen och naturvårdsverket, har sedan länge rätt att fråga tillverkare och leverantörer inkräva uppgifter om innehållet i olika produkter. Innehållsdeklarationer har emellertid endast kunnat inkrävas om ämnen som särskilt har uppmärksamats, t. ex. på grund av misstänkta skador. Det finns inget sätt för myndigheterna att ta reda på i vilka produkter ett visst kemiskt ämne

Onsdagen den
25 maj 1977

*Hälsö- och
miljöfarliga varor*

ingår. Behovet av en överblick har illustrerats av de tillfällen under de senaste åren då nya uppgifter har framkommit som förorsakat en radikal omvärdering av ett ämnes giftighet. För att ta reda på om vinylklorid användes som drivgas i någon av de i Sverige sålda sprayförpackningarna var man t. ex. tvungen att analysera innehållet i ett stort antal förpackningar.

Möjligheten till kraftfulla insatser har tidigare försämrats av att resurserna varit uppsplittrade så att ingen myndighet haft ett helhetsansvar för kontrollen av de kemiska produkterna. Genom lagen om hälso- och miljöfarliga varor, som trädde i kraft den 1 juli 1973, och tillkomsten av produktkontrollnämnden skapades organisatoriska möjligheter till en samlad överblick och ett samlat ansvarstagande på detta område. För att i praktiken kunna förverkliga detta ansvar krävs att produktkontrollnämnden hos sig samlar information om innehållet i alla på marknaden förekommande kemiska produkter. Först då kan myndigheternas insatser övergå från att vara tillfälliga punktinsatser till att bli en produktkontroll i ordets egentliga bemärkelse. Detta kan bäst ske genom att det centrala produktregistret som började förberedas redan 1974 kommer till stånd. Det är ännu inte klart. Påtryckningar från industrin har gjorts för att fördröja registrets tillkomst och för att minska omfattningen av de uppgifter som skall förekomma. I enlighet med de fackliga önskemålen måste produktregistret snabbt komma till stånd och få en sådan utformning att det innehåller fullständiga innehållsuppgifter om alla på marknaden förekommande kemiska och kemisk-tekniska varor.

Ett fullständigt register kommer att bli ett unikt instrument för ett aktivt förebyggande arbete mot de kemiska hälsoriskerna. Ett sådant förebyggande arbete förutsätter emellertid följande sätt att använda registret.

För det första måste naturvårdsverket, arbetarskyddsstyrelsen och övriga myndigheter från produktregistret kunna få direkt tillgång till uppgifter om enskilda produkter. För de centrala myndigheterna kan registret bl. a. tjäna som hjälpmedel för att ge anvisningar om vådighetsmärkning och skyddsblad för olika produkter.

För det andra måste skyddsombuden genom registret få tillgång till uppgifter om innehållet i de produkter som förekommer på det egna arbetsstället och från arbetarskyddsstyrelsen eller produktkontrollnämnden få hjälp med bedömningen av dessa uppgifter. Genom arbetarskyddslagen har skyddsombuden i dag rätt att erhålla alla uppgifter av betydelse för arbetsmiljön. Den väsentliga inskränkningen av skyddsombudens informationsrätt är att de inte har tillgång till uppgifter om kemiska produkter som produceras utanför det egna företaget, framför allt därför att kraven på produkthemligheter fått gå före arbetarnas hälsa. För att på denna punkt komplettera informationsrätten enligt arbetarskyddslagen måste uppgifterna i produktregistret därför vara tillgängliga för skyddsombuden.

För det tredje bör man ur registret kunna erhålla listor över de produkter

vilka innehåller ämnen vars förekomst på grund av sin hälsovådlighet kan ifrågasättas. Tillverkarna skall anmodas motivera förekomsten av dessa ämnen. Om någon tillfredsställande motivering inte kan ges och tillverkaren inte kan ändra produktens sammansättning, kan ingripanden göras t. ex. enligt lagen om hälso- och miljöfarliga varor. Förbud måste också kunna utfärdas mot onödig användning av hälso- och miljöfarliga varor. En plan bör utformas för hur en sådan genomgång av förekomsten av hälsovådliga ämnen på marknaden kan genomföras och även visa på hur prioriteringen härvid kan göras av olika grupper av hälsovådliga ämnen.

Alltsedan produktkontrollagens tillkomst den 1 juli 1973 har, med rätta, förväntningarna vuxit på att lagen effektivt skulle användas i syfte att hindra skador på människor. Lagens syften är alldeles klara – att ingripa mot farliga ämnen, ej enbart att kontrollera dem. Efter hand har också riksdagen skärpt tonen. År 1975 uttalade riksdagen att "den i lagen föreskrivna s. k. omvända bevisbördan får inte bara bli en vacker devis utan att bestämmelserna härom verkligen tillämpas på ett sätt som motsvarar lagstiftningens syfte. Med hänsyn till den stora vikt som måste tillmätas strävandena att så långt som möjligt förebygga att nu ifrågasvarande varor orsakar skadeverkningar på människor och i miljön, inte minst på arbetsmiljöns område, utgår utskottet emellertid från att regeringen och berörda myndigheter ägnar hithörande frågor den största uppmärksamhet och bl. a. tillser att arbetet med att utvidga det effektiva verkningsområdet för lagstiftningen bedrivs i så snabb takt som möjligt. Enligt utskottets mening kräver den snabba utvecklingen på förevarande område ett oavslåligt framflyttande av positionerna från de produktkontrollerande samhällsorganens sida. Utskottet vill i detta sammanhang också fästa uppmärksamheten på att lagstiftningen även om den i första hand omfattar varor som kan betecknas som kemiska också skall kunna tillämpas på andra varor."

Vi har nu nått fram till år 1977 – fyra år efter lagens tillkomst – och den omvända bevisbördan har ännu inte använts. Men produktregistret har förutsättningar att bli ett avgörande instrument för att förverkliga den omvända bevisbördan. Dagligen läser vi om de kemiska ämnenas skadeverkningar på arbetarnas hälsa. Tusentals nya kemiska ämnen tillkommer varje år. Det kan ta 15–20 år innan skadorna av de kemiska ämnena visar sig. Och hittills är det bara toppen av ett isberg vi sett. De arbetande människorna som utsätts för kemiska ämnen kan med rätta säga: Varför handlar ni inte – ni vet att det är farligt! Och det är bråttom. Instrumentet för kontroll av de kemiska ämnena – produktregistret – måste omgående praktiskt börja användas. Arbetarnas hälsa måste gå före produkthemligheten. Det är med glädje som vi motionärer kan notera att utskottet med skärpa framhållit nödvändigheten av att registret kan utnyttjas så att skyddsombuden på effektivast möjliga sätt bereds tillgång till för deras verksamhet relevanta uppgifter ur registret. Nu är det regeringens och produktkontrollnämndens sak att tillse att

Nr 139

Onsdagen den
25 maj 1977

*Hälso- och
miljöfarliga varor*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Hälso- och
miljöfarliga varor*

riksdagens beslut verkställs.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru Lundblad samt herrar Pettersson i Helsingborg och Olsson i Edane (samtliga s).

Herr ELIASSON (c):

Herr talman! I motion 1218 har vi tagit upp frågan om flygbesprutningarna med fenoxysyror. Besprutningarna görs, som det heter, för att hjälpa barrträdsplantorna i konkurrensen med lövskog och buskar. Jag säger "som det heter" eftersom det finns ytterst få undersökningar som belyser detta konkurrensförhållande. Det är alltså tveksamt om ett konkurrensförhållande över huvud taget råder. Besprutningarna sker över områden där allmänheten får färdas fritt.

Användningen av fenoxysyror inom skogsbruket har framkallat djup oro och rädsla hos människor i berörda områden. Jag har själv mött den oron hos människor i mina hemtrakter när besprutningar förekommer. Det har dessutom visat sig att det varit omöjligt att förhindra avdrift från områden som varit föremål för besprutning. I Norge t. ex. får, även om användningen är blygsam, besprutning från luften endast ske med helikopter för att avdrift skall förhindras. Avdrift har inträffat i min egen hemkommun Sollefteå men också på andra ställen. I Kalix kommun inträffade förra sommaren en allvarlig händelse då bl. a. växtligheten i en del trädgårdar förstördes drygt 3 kilometer från det aktuella besprutningsområdet.

Dessa händelser förstärker naturligtvis oron hos människor. En kompletterande orsak är också osäkerheten om var giftet finns. Att osäkerheten, rädslan och oron finns är inte svårförståeligt. Dessutom är experterna i den intensiva debatt som pågår inte eniga om de skadliga effekterna på organismerna, och de långsiktiga effekterna är praktiskt taget okända. Vi vet dessutom att gifter under inga omständigheter är bra för människor och miljö.

Besprutningar måste ske tidigast i augusti månad efter det att årsskotten förvedats för att inte barrträdsplantorna skall ta skada. Det är mitt under bärsäsongen då många människor ger sig ut i skogen för att hämta hem vad naturen ger. Bär och svamp är födoämnen som kan bli förorenade av fenoxysyror, om de plockas på besprutade ytor eller där avdrift förekommit.

Regeringen beslöt den 28 april att totalförbjuda fenoxysyror av typ 2,4,5-T. Utskottet går här på samma linje. Förbudet innebär också att blandpreparat där 2,4,5-T ingår – i regel då 2,4-D – inte längre kan användas. Ett 20-tal preparat kommer att försvinna från marknaden. Såväl regeringsbeslutet som utskottets ställningstagande visar att man tagit människors oro på allvar och att man inte ger efter för kortsiktiga ekonomiska intressen inom storskogsbruket utan värnar om de enskilda människornas hälsa och miljö. Särskilt viktigt är hormoslyrförbudet, eftersom

det är den här typen av fenoxysyror som anses vara den mest riskabla ur hälso- och miljösynpunkt. I 2,4,5-T-preparaten ingår tetraklordioxin som förorening. Detta är ett av de farligaste gifter man känner till. Dioxinerna ger i extremt små koncentrationer upphov till eksem och har fosterskadande effekt. Även arvsanlagen skadas. Dioxinhalten i hormoslyr kontrolleras genom stickprov. Så länge som varje s. k. kok inte kontrolleras är det svårt att veta hur dioxinhalten varierar. Det kan därför ha körts ut sprutmedel som innehållit mycket höga dioxinhalter.

Hormoslyrbeslutet bör rimligtvis innebära en begränsning av flygbesprutningarna, eftersom hormoslyret är verksamt mot vissa typer av löv och har egenskaper som de andra typerna av fenoxysyror inte har. Det bör också innebära en lugnare debatt, där man redovisar det olämpliga i användningen av kemikalier för att komma till rätta med det s. k. lövproblemet och i stället riktar in sig på de ekologiskt och samhällsekonomiskt rimliga metoderna.

Det är alltså principen som måste diskuteras – om vi skall ha kemisk eller den ur ekologisk synpunkt värdefulla och sysselsättningsskapande mekaniska röjningen.

Mo och Domsjö AB har visat att det går utmärkt att klara återväxtåtgärderna utan besprutningar. Jag förutsätter därför att skogsbesprutningarna snart kommer att vara borta ur bilden och att hormoslyrförbudet är inledningen på detta. Jag vill därför ansluta mig till utskottets förslag.

I motionen anger vi som alternativ till den kemiska bekämpningen av lövet den mekaniska röjningen. Denna metod har såväl samhällsekonomiska som ekologiska fördelar. Mekanisk röjning har den fördelen att den ger arbete åt människor i glesbygd. Flygbesprutningar ger inget arbete åt lokalbefolkningen. Det är därför viktigt att det manuella skogsvårdsarbetet utvecklas och att den utrustning som behövs förfinas – inte minst från arbetarskyddssynpunkt.

Inom det inre och det allmänna stödområdet utgår statliga bidrag till skogsägare av alla kategorier för återväxtåtgärder. Vid flygbesprutning utgår inget bidrag. Bidraget varierar inom skilda stödområden och utgår med 70 % resp. 60 % för enskilda resp. övriga markägare, bolag osv. inom inre stödområdet och 50 % resp. 60 % i det allmänna. Bidragen har två syften: dels att öka skogsvårdsinsatserna, dels att ge sysselsättning i glesbygder. Arbetet utförs mestadels av äldre arbetskraft på ett mycket kunnigt och effektivt sätt. Genom dessa bidrag till återväxtåtgärder blir det inte dyrare för skogsbruket i de berörda områdena att göra åtgärderna manuellt än att flygbespruta. Jämförelsen gäller två röjningar kontra en flygbesprutning och baseras på jämförande kostnader för flygbesprutning resp. manuell röjning per hektar.

Bortsett från att den manuella röjningen ger människor arbete ger den möjlighet till att maximalt fylla bestånden på skogsplanteringar. Den ger alltså maximalt utnyttjande av marken och samtidigt miljövinster.

Det bildas alltid luckor efter plantering och när man röjer kan dessa luckor fyllas igen med lövträd samtidigt som döda plantor kan tas bort.

Lövträden, speciellt björken, har betydelse för granens och tallens tillväxt. Tar man bort björken slipper visserligen barrträdsplantorna konkurrens och kan växa fortare i början, men de får stå i magrare jord, på fuktigare mark och i längden förlorar de på detta. Genom det årliga lövfallet underhålls humustäcket och de mikroorganismer som är av betydelse för näringsmobiliseringen i marken. Genom den stora mikrobaktiviteten i blandbeståndet blir omsättningen livligare och utbudet av marknäring större. Björken lever i symbios med kvävefixerande bakterier, vilket innebär tillförsel av kväve från luften till skogsmarken, vilket är positivt för skogens tillväxt. Inblandning av björk i tallbestånd kan reducera vissa skadeinsekters påverkan på t. ex. tall och därmed förhindra en nedsättning av tillväxten. Alternativt kan man jämföra med ett besprutat hygge där de döende lövträden angrips av skadeinsekter som massförökas och i stället nedsätter tillväxten för omgivande skog.

Efter gammal granskog är marken mager och har lågt pH-värde, dvs. hög surhetsgrad. Lövet som då rycker fram har basisk effekt och förbättrar markens pH-värde. Lövslogen motverkar försurning av markerna. I naturvårdsverkets skrift *Sjöar under påverkan* framhålls att en viktig faktor som bidrar till den ökande försurningen i skog och mark är övergången från lövskog till barrskog. Det går därför inte att nonchalera lövslogens positiva betydelse för miljön och för skogens tillväxt totalt sett. Man kan heller inte få blandskogar så länge som besprutningar sker, såvida man inte går runt i förväg och täcker över de träd man vill bevara.

Den svenska faunan består av några tiotusental arter. Det finns 50 däggdjursarter, 380 fågelarter, 12 groddjur, 6 kräldjur och resten är insekter, maskar och spindlar. Det finns mängder av mikroorganismer i marken, hur många olika typer vet väl ingen. Vem kan överblicka vilka konsekvenser ett visst kemiskt preparat får på detta myllrande liv och vilka konsekvenser ett kemiskt preparat får på samspillet i ett visst ekosystem, i detta fall skogen? Man vet inte särskilt mycket. Man vet att älg och rådjur inte flyr besprutade områden och att de gärna betar av lövet. Detta kan ge upphov till beteenderubbningar vilket biträdande professorn på Ulleråker Ulf Söderberg har påvisat. Även om den direkta giftverkan inte kan sägas slå ut vissa arter så innebär ändå den drastiska förändringen av miljön problem för många djurarter. Förändringarna innebär t. ex. minskad tillgång på föda för älg, rådjur, hare och skogsfågel. Minskad tillgång på vinterfoder gör det naturligtvis svårare för dem att överleva. Andra förändringar kan t. ex. vara avlövnningen vid bäckar och åar, som ökar instrålningen och minskar födotillgången för harr och bäcköring – fiskarter som f. ö. är mycket känsliga för fenoxysyror.

Besprutningarna anses ge en indirekt gödningsverkan genom att näringsämnen i den döda växtlighetens rot och bladdelar snabbt blir tillgängliga för barrträden. Denna gödningseffekt är större än med mekanisk röjning. Men detta kan också leda till urlakning av näringsämnen. Vid försök i New Hampshire i norra USA blev halten av kväve i vattnet från ett besprutat hygge 100 gånger större än normalt och vattnet var

starkt giftigt. Urlakningseffekter är alltså möjliga genom besprutningar. Om förluster av närsalter sker bör detta påverka kalkylerna för användning av sprutmedel i skogsbruket.

Besprutningarna mot lövet är en ekologisk abnormitet jämfört med den mekaniska röjningen och skapar ensidiga barrkulturer. Det eventuella löv som kommer upp efter en bekämpning i form av stubbskott är av den kvalitet och den mängd att det inte är möjligt att använda. En av orsakerna till att man tar bort lövet är att skogsindustrin har låg kapacitet att utnyttja lövvirke som råvara och att lövvirkets korta fibrer är av annan beskaffenhet än barrmassan. Det kan inte vara rimligt att skogsindustrins dåliga kapacitet att utnyttja lövvirket som råvara i massaproduktionen skall få styra lövinslaget i våra skogar, speciellt som man kan befara att tillväxten inte blir den man tänkt sig i de ensidiga barrkulturerna.

Kan man nu inte omedelbart utnyttja all lövskog som råvara inom skogsindustrin bör man ändå komma ihåg att lövskogen liksom all annan växtlighet är lagrad solenergi som kan tillgodogöras samhället på annat sätt, t. ex. för uppvärmning.

Skogen har lång omloppstid, ca 100 år. Omloppstiden har varit längre. I de orörda skogsekosystemen beräknas den ha varit omkring 400 år. I dag har vi en omloppstid på 80–100 år. Vi har kortat ned kretsloppet till en fjärdedel av vad det ursprungligen var. Att vi skall ha skog som växer så bra som möjligt är alla överens om. Men detta är ingen industriell process, ingen broilerprocess, utan en biologisk process, och man kan inte åsidosätta ekologiska lagar. Det kan ge allvarliga bakslag, och en del sådana kan vi se redan i dag. Det gäller att omsorgsfullt vårda de skogstillgångar vi har. Det sker bäst om återväxtåtgärderna anpassas till de långsiktiga perspektiven. På det sättet garanterar vi våra efterkommande en god tillgång till denna värdefulla reproducerbara råvara, vi garanterar sysselsättning och ekonomisk trygghet. Men vi måste ha en ekologisk grundsyn för att klara av allt detta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Borrbj (c):

Herr talman! Huvudämnet i det här betänkandet är faktiskt frågan om användningen av preparatet 2,4,5-T med dioxininnehåll. Över huvud taget har frågan om den s. k. hormoslyranvändningen varit föremål för mycket intresse och väckt stor debatt i vårt land – en debatt som har varit positiv och välgörande. Med ett enhälligt utskottsbetänkande finns det kanske inte anledning att ta upp en alltför lång debatt om denna fråga.

Det är ganska naturligt att denna debatt, som starkt har engagerat många människor, också har innehållit överdrifter och felaktigheter och har präglats av en oro som ibland har varit befogad och ibland mindre befogad. Vi har ett exempel på det i den här debatten, där herr Hagbergs i Borlänge beskrivning av den svenska lagen om hälso- och miljöfarliga

Onsdagen den
25 maj 1977

*Hälso- och
miljöfarliga varor*

varor är direkt felaktig och i huvudsak illa underbyggd. Jag vill hävda att den lagen vid en internationell jämförelse är mycket framstående och ligger långt före de flesta länders lagar på detta område.

Herr Hagberg tar denna gång som exempel på lyckoland USA, och i två motioner som han har yrkat bifall till vill han att vi skall införa en liknande lagstiftning som den man har i USA. För att bemöta det kunde jag nöja mig med att säga att i ett senare inlägg har herr Eliasson beskrivit hur illa man hanterat dessa frågor i USA. Det är ett bevis på att det i den här debatten mera är fråga om åsikter än om insikter.

Vi har i utskottet funnit att även om det finns mycket intressant att hämta från den lagstiftning som finns i USA har det dock visat sig att man där helt har misslyckats när det gällt uppföljningen av lagstiftningen. Det var kanske litet av det problemet som fru Theorin berörde. Vi har i vårt land en ramlagstiftning, och vi har givit en fullmakt åt produktkontrollnämnden. Vi kunde kanske därför ha väntat oss ett annorlunda handlande, vi hade ställt större förväntningar osv. Jag vill nöja mig med att i det här fallet redovisa mycket kortfattat bakgrunden till utskottets ställningstagande.

Frågan om fenoxisyror innehållande dioxin behandlades på Stockholmskonferensen nu i februari. Där var vetenskapen svävande i sina bedömningar, och man uttryckte så pass stora farhågor för att detta ämne skulle hamna i naturen att utskottet – även om vi med fullt förtroende för den svenska produktkontrollnämnden överläter åt denna att ta ställning till enskilda ämnen – i likhet med regeringen har föreslagit att man helt enkelt mönstrar ut denna fenoxisyra med dioxininnehåll ur den svenska kemiska arsenalen.

Utskottet har gått litet längre än motionären och följt upp detta konsekvent. Vi säger att eftersom dessa dioxiner är så allvarliga för människan och människans miljö bör det inte endast vara fråga om förbud mot spridning från luften. Vi räknar alltså med att rekommendationen i detta utskottsbetänkande till regeringen och det organ som regeringen har uppdragit åt att ta hand om dessa frågor leder till ett totalt borttagande från svensk hantering när det gäller såväl manuell som maskinell spridning från både land och luft.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstod att herr Larsson i Borrbý skulle säga att det jag sade var fel. Men låt mig då lämna några fakta.

Vad har vi för förhandsgranskning av kemiska substanser? Hur är det med de nya produkterna? Hur sker kontrollen på arbetsplatserna t. ex.? Vad gör produktkontrollnämnden? Vilka resurser har den? Vilken inriktning har ramlagstiftningen fått?

Jag vill kanske instämma i vad fru Theorin sade. Det har gått fyra år, och ändå har inte lagen följts upp. Det borde väl mana till någon

liten eftertanke för herr Larsson i Borrbby. Han har väl viss erfarenhet av debatten i december om 2,4,5-T. Det förbjöds sedan, men ändå stred han frenetiskt för hur riktiga alla bedömningar var.

Det är väl ändå så att vi har ett allvarligt problem och att det måste lösas på något sätt. Den amerikanska lagstiftningen ger en anvisning, och vi har bara krävt en utredning för att få en så klar anvisning i lagstiftningen som möjligt så att vi kan få resurser för att följa upp det här problemet. Det är kärnfrågan.

Men jordbruksutskottet och herr Larsson i Borrbby är tydligen helt nöjda med situationen och de insatser som görs i dag. Ställ dem då i relation till industrins satsningar på att ta fram nya kemiska substanser och använda dem. Den jämförelsen kommer att halta betänkligt.

Fru Theorin pratade om skyddsombudens möjligheter att ta del av uppgifter. Vi har i vårt land ett förhållande som är mycket beklagligt: vi har ingen egentlig partsforskning. De forskare och andra som sysslar med detta är engagerade på andra håll eller tillhör staten. Fackföreningen har tyvärr inga egna resurser till sitt förfogande. Och skyddsombuden är i många fall helt utlämnade, eftersom de inte har egen partsexpertis.

Det är med ett beklagande jag säger att fackföreningsrörelsen inte har insett den stora fara som ligger i att vara utlämnad åt dessa forskare. Vi har från vårt håll föreslagit att riksdagen åtminstone skulle försöka anslå medel om fackföreningarna insåg – vissa förbund har gjort det – att det var viktigt att skaffa sig egna experter och egna möjligheter för att kunna följa upp de faror som finns på det kemiska området.

Herr LARSSON i Borrbby (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagberg i Borlänge gjorde sig skyldig till ytterligare en felaktighet när han talade om debatten i december. I den debatten gav jag uttryck för min önskan att det borde vara möjligt att förbjuda just 2,4,5-T eller fenoxisyror med dioxininnehåll. Hur kan han då stå här och säga att jag drev någon annan debatt?

Ett annat fel, som jag menar att herr Hagberg gjorde i sitt första inlägg, var att beskriva den svenska lagstiftningen på det sätt som han gjorde. Den svenska lagstiftningen med alla sina bristfälligheter är kanske ändå den förnämsta i världen. Jag vill gärna hålla med herr Hagberg om att ingenting är så bra att det inte kan göras bättre. Det finns alltså all anledning att följa denna fråga med uppmärksamhet. Efter hand som vi kan få konstruktiva förslag, så tror jag att det finns mycket stor anledning att försöka omvärdera, omforma och förbättra de nuvarande bestämmelserna. Men i detta sammanhang har från motionärerna inte kommit några förslag, som inte kunnat tillgodoses av utskottet. Det är mot den bakgrunden, herr talman, som jag tillät mig att beskriva herr Hagbergs tolkning av lagens utformning som felaktig.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Av beskyllningen att jag skulle ha gjort mig skyldig till felaktigheter kvarstår egentligen ingenting. Vad herr Larsson i Borrbby

Onsdagen den
25 maj 1977

*Hälso- och
miljöfarliga varor*

nu kommer fram till är mitt omdöme om lagen, och vi kan naturligtvis ha olika omdömen om lagen vid en internationell jämförelse. Men om man i stället jämför de risker och de kemiska substanser som finns på arbetsplatserna och de skador dessa vållar, så är det ingen bra jämförelse och inget uppmuntrande med lagstiftningen och den uppföljning som den har fått.

Vad frågan gäller är att i fortsättningen göra verkliga ingrepp i olika substanser, och där finns det inga förslag. De förbättringar och satsningar som föreslås står inte alls i proportion till vad som behövs på arbetsplatserna.

Jag vill hänvisa till fru Theorins exempel. Inte kan väl den människa som drabbas vara nöjd med nuvarande lagstiftning bara därför att den är bra vid en internationell jämförelse? Det blir den drabbade inte hjälpt av.

Herr LARSSON i Borrby (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag upprepar att jag gärna välkomnar förslag om verkliga och konstruktiva ingrepp i lagstiftningen. Några sådana har inte herr Hagberg i Borlänge kunnat hänvisa till vare sig i motionerna eller i den här debatten. Vad han hänvisar till i motionerna är en lagstiftning i USA, som utskottet har kunnat konstatera är av den beskaffenheten att den i realiteten inte har kunnat följas upp.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m):

Herr talman! Det vore frestande att i det här sammanhanget ta upp en längre principdiskussion om kemikalierna i jord- och skogsbruk, men av hänsyn till kammarens hårt pressade tidtabell skall jag bara med några ord även från moderat håll understryka utskottets enighet.

Vad beslutet grundar sig på är, som herr Larsson i Borrby nyss sade, Kungl. Vetenskapsakademiens referat av den särskilda fenoxisyrekonferens som hölls i februari månad i år. Där framkom med all önskvärd tydlighet att fenoxisyrorna bryts ner ganska snabbt, att de inte ackumuleras i näringskedjan och att de inte kan hävdas vara cancerframkallande. Med andra ord frikändes de från praktiskt taget alla anklagelser som riktats mot dem. Därmed borde ju allt vara gott och väl och fältet fritt för den f. n. enda ekonomiskt tänkbara slybekämpningen. Men tyvärr är det inte så väl, och boven i dramat är den särskilda dioxin som fått namnet TCDD och som finns i bekämpningsmedlet 2,4,5-T.

Om detta ämne säger Vetenskapsakademiens referat: "Med hänsyn till de positiva testerna av TCDD på bakterier och observationerna av kromosomaberrationer i ett däggdjur och en växtart kan man sluta sig till att denna dioxin är mutagen."

Och därmed är saken klar för min del, låt vara att referatet också angivit att det är svårt att f. n. kvantifiera riskerna av TCDD. Just den sistnämnda svårigheten kräver mera utredning, och därför måste det anses befogat med ett förbud i avvaktan på fullständigare kunskaper. Visst är det betänkligt att på det här viset strunta i både vetenskapsmän och

produktkontrollnämnd, och det måste betonas att det inte får bli någon regel. Men i utskottet tar vi ställning på grundval av det material som står till förfogande, och om man nu från vetenskapligt håll menar att vi felbedömt läget, så har man nog delvis sig själv att skylla. Då hoppas vi på en tydligare skrivning nästa gång.

Till dess får vi inom skogsbruket försöka leta oss fram till en annan metod för slybekämpning, och än en gång måste då sägas ifrån att en mekanisk sådan inte är något alternativ. Men vad gagnar det oss, om vi med kemikaliers hjälp vinner några års virkestillväxt men fördärvar våra kromosomer.

Det är alltså inte av hänsyn till någon s. k. allmän opinion, som kanske nätt och jämt är allmän ens i någon enstaka dalgång, eller till några s. k. miljögrupper, vilkashöga röstläge ofta står i omvänd proportion till deras saklighet, utan av sakskalet som vi anslutit oss till utskottets skrivning, som alltså är enhälligt.

Att jag sedan högst personligen och privat av floristiska och faunistiska skäl inte tycker om ytmässig bekämpning över huvud taget i den någorlunda naturliga miljö som våra skogar än så länge är, ja, det är en annan sak, som jag hotar kammaren med att återkomma till i annat sammanhang. Nu nöjer jag mig med att bara yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru THEORIN (s):

Herr talman! Herr Hagberg i Borlänge apostroferade mina tidigare inlägg, och det kan föranleda någon korrigering.

Jag sade inte, herr Hagberg, att produktkontrollagen inte har tillämpats. Det har den, men regeln om den omvända bevisbördan har ännu icke tillämpats, och det är rätt väsentligt att markera den skillnaden.

Det som sades när produktkontrollagen tillkom 1973 var väldigt viktigt. Jag vill gärna hålla med dem som säger att lagen i sig är utmärkt men att tillämpningen av lagen inte är bra, och den är avgörande för om lagen skall ha något reellt innehåll. Riksdagen har i rätt skarpa ordalag markerat att tillämpningen av produktkontrollagen borde ske enligt riksdagens uttalande. Vi har sagt ifrån, att den omvända bevisbördan inte får bli bara en vacker devis utan den skall också ha ett reellt innehåll, och vi skall efter hand skärpa tillämpningen av lagstiftningen i enlighet med lagens syften.

När produktkontrollagen en gång i tiden tillskapades förutsattes det alltså att producenten skall bevisa en varas ofarlighet innan den får marknadsföras. Då restes invändningen från de fackliga organisationerna och LO att samhället borde bygga ut laboratorieresurserna för att kunna klara kontrollfunktionen. Från riksdagens sida menade vi att vi t. v. fick avvakta den organisatoriska lösning som arbetsmiljöutredningen så småningom skulle tänkas komma med. Såvitt det är mig bekant föreligger nu arbetsmiljöutredningens förslag, och det innehåller bl. a. en del positiva lösningar i riktning mot en bättre organisation, inte minst ur arbetsmiljösynpunkt, med större möjligheter för arbetsmarknadsstyrelsen

Onsdagen den
25 maj 1977

*Hälso- och
miljöfarliga varor*

att ingripa.

Det är alldeles riktigt som herr Hagberg säger, att de fackliga organisationerna kan behöva forskningsresurser, men i det här sammanhanget skall vi ställa krav på att samhället skall ha de resurser som fordras i fråga om såväl granskning som tillämpning av lagen.

Produktkontrollagen är unik i världen. Den är ingen pappersprodukt, om vi sätter den i sjön och ser till att den fungerar. Den amerikanska lagstiftningen är tyvärr, liksom också annan lagstiftning har en tendens att bli, en pappersprodukt som är vacker att se på men som det inte finns resurser bakom. Det är naturligtvis ett av skälen till att utskottet har varit tveksamt inför själva utformningen av förslaget i den kommunistiska motionen, även om man – jag vill gärna hänvisa till det – har instämt i dess syfte. Utskottet har alltså haft samma inställning som herr Hagberg till hur en lagstiftning skall fungera, men vi har inte funnit att den amerikanska modellen hittills visat sig vara verkningfull. Vi föredrar en svensk lagstiftning med kraft bakom orden.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

När jag hänvisade till fru Theorins anförande och till att lagen inte har tillämpats, så avsåg jag just den viktigaste punkten, nämligen den omvända bevisbördan. Därom är vi alltså överens. Jag kanske därför inte skall ta alltför hårt på vad fru Theorin sade i övrigt.

Den omvända bevisbördan är alltså en huvudpunkt i den lag som inte tillämpas, och det är en ramlag. Vad vi föreslår är en lag som är mer preciserad, och vi har ett förslag att hänvisa till. Vi beklagar att jordbruksutskottet inte vill gå med på en något mer preciserad lagstiftning, som kan vara något mer tvingande i det här fallet.

Sedan en annan sak, som kanske skiljer fru Theorin och mig åt, och det är synen på forskare och experter. Fru Theorin vill tydligen ställa krav enbart på samhället. Jag tror att det viktigaste för fackföreningsrörelsen under nuvarande samhällsförhållanden och med nuvarande resurstilldelning är att skaffa sig egna experter som en motpol till industrins experter.

Fru THEORIN (s):

Herr talman! Nej, herr Hagberg, jag har ingenting emot att den fackliga rörelsen skaffar sig egna experter. Men vi försöker finna konstruktiva lösningar för att den här lagstiftningen skall fungera. I den socialdemokratiska motion som vi nu behandlar och som utskottet i princip tillstyrkt har vi hittat lösningen för skyddsombuden, nämligen att det produktregister som skall omfatta alla kemiska ämnen skall vara fullt tillgängligt för skyddsombuden och att myndigheterna – arbetarskyddsstyrelsen eller produktkontrollnämnden – skall vara skyddsombuden behjälpliga vid bedömningen av dessa uppgifter. De kraven skall vi kunna ställa såväl på samhällets myndigheter som på lagstiftningen. De fackliga organisationerna skall inte behöva ha en egen expert för att kunna tolka

innehållet i detta register. Detta krav har vi ställt och det står riksdagen bakom. Det är nu regeringens och produktkontrollnämndens sak att se till att riksdagens beslut verkställs.

Nr 139

Onsdagen den
25 maj 1977

Överläggningen var härmed slutad.

*Hälso- och
miljöfarliga varor*

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 854 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 854.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 298
Nej – 12

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1310 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1310.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 299
Nej – 12

*Ändring i byggnads-
lagen, m. m.*

§ 4 Ändring i byggnadslagen, m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande 1976/77:35 med anledning av propositionen 1976/77:122 om ändring i byggnadslagen (1947:385) m. m. jämte motioner.

I propositionen 1976/77:122 (bostadsdepartementet) hade föreslagits att riksdagen skulle

dels anta förslagen till

1. lag om ändring i byggnadslagen (1947:385),
2. lag om ändring i byggnadsstadgan (1959:612),

dels godkänna den i regeringsprotokollet förordade ändringen i grunderna för kommuns ansvar för förlust på statliga bostadslån.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås ändringar i byggnadslagen (1947:385) och i byggnadsstadgan (1959:612). Ändringarna innebär bl. a. att tätbebyggelse av mindre omfattning skall kunna lämplighetsprövas i samband med prövning av ansökan om byggnadslov. Det principiella krav på detaljplan för tätbebyggelse som f. n. gäller föreslås således upphävt för dessa fall. I propositionen föreslås dessutom ändring i reglerna om kommuns ansvar för förlust på statliga bostadslån för småhus.

De föreslagna ändringarna skall ses mot bakgrund av *dels* uttalanden i regeringsförklaringen den 8 oktober 1976 om enklare regler för viss bebyggelse, *dels* riksdagens beslut (rskr 1975/76:201) att som sin mening ge regeringen till känna att redan gjorda överväganden i planeringsfrågor bör knytas som motiv till ändringar i byggnadslagstiftningen m. m.

De föreslagna ändringarna avses träda i kraft den 1 juli 1977.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionen 1976/77:994 av herr Danell m. fl. (m),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna 1976/77:1558 av herr Fågelsbo (c),

1976/77:1574 av fru Ahrland (fp), vari yrkats att riksdagen skulle

1. godta de principer för en utvidgning av möjligheterna till tätbebyggelse på icke planlagda områden som angetts i propositionen.

2. avslå de förslag till ändringar av 5 § byggnadslagen och 56 § byggnadsstadgan som angetts i propositionen och i stället begära en ändrad

lydelse av 67 § 1 mom. byggnadsstadgan i enlighet med vad som i motionen skisserats.

1976/77:1575 av herr Bergman m. fl. (s), vari yrkats

1. a. att riksdagen skulle avslå de vid propositionen 1976/77:122 fogade lagförslagen,

eller – om detta yrkande inte bifölles –

b. att riksdagen beslutade uppskjuta behandlingen av propositionen i denna del till nästföljande riksmöte,

2. att riksdagen inte godkände regeringens förslag om ändring i grunderna för kommuns ansvar för förlust på statligt bostadslån, och

1976/77:1576 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes

1. att riksdagen skulle avslå förslagen om ändringar i byggnadslagstiftningen,

2. att riksdagen skulle avslå förslaget om ändrade grunder för kommunens ansvar för bostadslån.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag samt med avslag på motionerna 1976/77:1574, 1575, yrkandet 1, och 1576, yrkandet 1, skulle anta av regeringen framlagda förslag till

a. lag om ändring i byggnadslagen (1947:385),

b. lag om ändring i byggnadsstadgan (1959:612),

2. att riksdagen med bifall till regeringens förslag samt med avslag på motionerna 1976/77:1575, yrkandet 2, och 1576, yrkandet 2, godkände den i regeringsprotokollet förordade ändringen i grunderna för kommuns ansvar för förlust på statliga bostadslån,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:994,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1558.

Följande fem reservationer hade avgivits av herrar Bergman, Lindkvist, Henrikson och Jadestig, fru Landberg och fru Dahl samt herr Persson i Karlstad (samtliga s)

1. beträffande yrkande om avslag på lagförslagen, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. med bifall till motionerna 1976/77:1575, yrkandet 1 i motsvarande del, och 1576, yrkandet 1, samt med anledning av motionen 1976/77:1574, i motsvarande del, inte anta de vid propositionen fogade lagförslagen,

b. avslå motionen 1976/77:1574 i den del den inte behandlats under a,

2. beträffande yrkande om uppskov med behandlingen av lagförslagen, vari reservanterna ansett – under förutsättning att reservationen nr 1 inte bifölles av riksdagen – att utskottet under 1 bort hemställa

Nr 139

Onsdagen den
25 maj 1977

*Ändring i byggnads-
lagen, m. m.*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Ändring i byggnads-
lagen, m. m.*

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1575, yrkandet 1 i motsvarande del, till nästa riksmöte skulle uppskjuta behandlingen av vid propositionen 1976/77:122 fogade lagförslag jämte motionerna 1976/77:1574, 1575, yrkandet 1 i motsvarande del, och 1576, yrkandet 1,

3. beträffande motiv för avslag på eller uppskov med behandlingen av lagförslagen, vari reservanterna ansett – under förutsättning av bifall till någon av reservationerna nr 1 eller 2 – att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

4. beträffande kommuns ansvar för förlust på bostadslån, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1976/77:1575, yrkandet 2, och 1576, yrkandet 2, inte godkände vad i regeringsprotokollet förordats om ändring i grunderna för kommuns ansvar för förlust på statliga bostadslån,

5. beträffande begäran om åtgärder för att underlätta fritidsbebyggelse i glesbygd – motiveringen – vari reservanterna ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

Fru LANDBERG (s):

Herr talman! Civilutskottets borgerliga majoritet säger i förevarande betänkande ja till regeringsförslaget i propositionen 1976/77:122 om ändring i byggnadslagen. Vi socialdemokrater i utskottet har reserverat oss och yrkar i första hand avslag på lagförslaget. I andra hand yrkar vi uppskov till nästa riksmöte.

Båda reservationsyrkandena utgår från uppfattningen att lagförslaget har svåra principiella brister. Avslagsförslaget är då en naturlig följd av den uppfattningen. Uppskovsyrkandet skall ses som en variant, där utskottet skall ta på sig en vidare beredning av lagförslaget bl. a. genom remisser. Lagförslaget har i propositionen lagts fram direkt och har alltså inte föregåtts av sedvanligt remissförfarande. I en fråga som den här hade detta varit naturligt. En remiss också till lagrådet borde ha bedömts som oundviklig.

Båda yrkandena går, som sagt, ut på att lagförslagen kan kritiseras i första hand principiellt men också i detaljer. Jag skall här framför allt beröra de principiella invändningarna.

En huvudinvändning mot lagförslagen är att propositionen inte innehåller några uppgifter om inriktningen av arbetet på en ny bygglag. Det är därför inte möjligt att bedöma om lagändringarna allmänt sett är lämpliga att genomföra nu. Det här är en verkligt grundläggande brist. Den skulle också kunna uppfattas som ett förakt för den beredning som skall göras i riksdagen – man förutsätter att utskottets majoritet skall lyda signalerna. Det är en sak om en proposition saknar en uppgift som kan hämtas in från andra. Här är det fråga om uppgifter som endast

regeringen kan ge. Kan man inte ge en nödvändig bakgrund för ett förslag bör man inte lägga fram det.

En annan sak som gör frånvaron av en utblick mot det större arbetet ännu mer uppseendeväckande är att den här propositionen är den nya regeringens första meningsyttring på planeringsområdet och att den i tiden kommer mycket nära den aviserade departementspromemorian om bygglagstiftningen. Tystnaden på den här punkten kan tolkas så att man fortfarande inte har någon mening om principerna om bygglagarbetet eller – alternativt – att propositionen inte passar in i principerna. Jag vill gärna än en gång stryka under att arbetssättet är minst sagt uppseendeväckande.

En annan huvudinvändning är att förslaget läggs fram utan remissbehandling och utan lagrådsgranskning. Samtidigt som man levererar ett lagförslag där försök till sakmotiveringar blandas med ett allmänt tyckande talar man om behov av enkla regler på detta område. Vi socialdemokrater har i utskottet lyckats få till stånd en hearing, där tjänstemän som praktiskt sysslar med de här frågorna i olika sammanhang fått höras. Deras synpunkter har varit i allt väsentligt negativa. Vad som sagts i det sammanhanget tyder på att en vanlig remissomgång skulle ha fått en förödande effekt på regeringsförslaget. Är det rent spel att avstå från remisser därför att man gör bedömningen att utfallet kan bli negativt? Det tycks heller inte ha varit tal om någon lagrådsremiss. En sådan borde ha klargjort förslagets förenlighet med allmänna principer ur många aspekter och likaså ha belyst förslagets konkreta innebörd.

Nu har vi ett förslag till lagtext kombinerat med ett ordsvall, ur vilket det är mycket svårt att sortera ut några egentliga lagmotiv. Det blir inte lätt att tillämpa den här lagstiftningen. Alla svårigheter har man skjutit ifrån sig till framtida allmänt tyckande.

Varför har det nu varit så bråttom med det här förslaget? Skulle det kunna vara någon fara med att ta ställning till frågorna i ett senare och större sammanhang? Beror brådskan verkligen på den missuppfattning av verkligheten som propositionen röjer? Man säger där att planmyndigheterna envisas med att följa skriven lag och uppenbarligen inte vill rätta sig efter partipolitiska uttalanden. Det tycker jag att länsstyrelserna m. fl. gör alldeles rätt i. Vi skall inte ha smygändringar av lagar. Men även om vi inte skall ha det så är ju faktiskt dispenser inte så sällan förekommande som man tycks tro. Det är ett instrument som används i mycket stor omfattning och som mycket väl räcker för att lösa problemen när det är aktuellt.

Det sagda för in på fru Ahrlands motion. Med de yrkanden om uppskov och avslag som jag har finns det inte anledning att ta upp den närmare. Jag vill dock konstatera att fru Ahrland, folkpartiet, är ense med oss reseranter om att förslaget inte borde ha framlagts. Jag kan kvittera med att den lösning som hennes motionsförslag anvisar under alla förhållanden är bättre än propositionens och klarare uttrycker vad det kan vara fråga om.

Nr 139

Onsdagen den
25 maj 1977

*Ändring i byggnads-
lagen, m. m.*

I sak kan man fråga sig vad syftet med propositionen egentligen är. Det kan inte vara att infria löften om enklare regler för glesbebyggelse – propositionen gäller ju tätbebyggelse, och f. ö. är glesbebyggelsereglerna enkla som de är. Det skulle därför kunna vara ett försök att allmänt göra byggnadsloven mer planlösa, om jag så får säga. Är meningen att påverka bebyggelsen så att vi får en större andel spridd bebyggelse tycker jag att det bör sägas klart.

I rättvisans namn får det medges att ett försök till förklaring finns i propositionen. Man säger där att begreppet tätbebyggelse är svårförståeligt – och visst är det så i många fall. Men när man tror sig förenkla detta genom att införa ytterligare ett begrepp – "tätbebyggelse av mindre omfattning" – blir logiken litet svår att förstå. Det nya begreppet är inte heller särskilt lättförståeligt. Och inte blir det bättre av att man i propositionen helt glömt bort att definiera det. I stället lämnas en mängd exempel på situationer, där man kan tänkas ge byggnadslov utan krav på plan – men det är ju i sig en definition av en mindre krets av byggnadsfall. Vi får i stort sett i huvudfrågan bara antydningar – och det är ett sätt att skriva lagmotiv som är uppseendeväckande.

I det här sammanhanget vill jag också ta upp – för att eventuellt få ett svar – frågan om vad som är förslagets egentliga räckvidd. Vi har en del begränsningar angivna: det skall inte vara tal om att utöka ett planområde, inte heller om betydande nyexploatering. Det är begränsningen i den fysiska riksplaneringen – i vart fall när det gäller jordbruksmark. Det får inte vara tal om ett framtida behov av "gemensamhetsanläggningar" – jag utgår från att man menar gemensamhetsanordningar – m. m. Men – överallt ligger en hänvisning till lokala bedömningar.

Hur går det nu med tolkningen i ett besvärsärende? Om kommunen säger nej med hänvisning till att man inte tycker att det är fråga om tätbebyggelse av mindre omfattning kan ju markägaren besvära sig och få ärendet prövat av regeringen på bostadsministrernas föredragning. Är det i en framtid som motiven till lagförslaget i denna del skall skrivas – i punkter allteftersom behovet uppkommer? Detsamma gäller kommunens valfrihet att kräva plan, även om den anser att tätbebyggelsen är av "mindre omfattning". Det här är ett synnerligen otillfredsställande sätt att stifta lag. Den uppmärksamhet som propositionen fått som ett exempel på sällsynt dålig lagstiftning är berättigad.

Jag hade inte tänkt att i den här argumenteringen ta upp alla erinringar man kan göra mot lagförslaget – de argument som återopats i reservationen och som här tagits upp av mig är tillräckliga för ett avslag eller ett uppskov. En punkt till är dock så principiellt viktig att jag inte kan förbigå den. Den gäller den syn på planeringsprinciperna som röjs genom lagförslagen.

För min del har jag trott att tidigare enhälliga uttalanden som gjorts om öppenhet i planeringen var accepterade och klara. Så fort det gäller tätbebyggelse som här är det ju fråga om ett intresse inte endast för

grannar och sakägare utan för många personer. Nu föreslås en ordning som t. o. m. kan ställa en direkt berörd granne utanför sammanhanget.

Bygglagutredningen hade öppenhetskravet klart för sig. Man gick så långt att det skulle gälla även för glesbebyggelse – kärnan i denna tanke var att man skulle ställa ut även ett så enkelt planförslag till offentlig granskning. Här får vi nu en ordning där byggnadsnämnder utan ledning av klara lagmotiv skall tycka någonting – sedan kan överinstanserna få tycka någonting om fastighetsägaren inte får sin vilja igenom. Hur går det här ihop med tidigare grundtankar om en öppen planering?

I propositionen ingår också ett förslag om att sänka taket för kommunens ansvar för bostadslån. Förslaget innebär att kommunens ansvar inte skall vara större, om staten måste släppa till bottenlån också. Den här ökade statliga insatsen blir aktuell i första hand när ett hus har sådan placering att bankerna tvivlar på dess kreditvärde. Jag gör ingen invändning mot principen att staten skall låna ut dessa extra pengar för att kommunen skall kunna fullfölja sin planering. När det emellertid är kommunen som fattar det beslut som kan kosta staten mera pengar är det väl inte mer än rätt att man tar en mindre del – 40 % – av ansvaret för också de statliga extra pengarna. Vi föreslår därför att reglerna skall vara oförändrade. Jag vill påpeka att också folkpartiet en gång stod bakom den ordning som nu gäller.

Vi har slutligen reserverat oss även mot motiven för det enhälliga avslaget på den moderata motionen. Moderaterna har under 1970-talet konsekvent försökt hävda att koncentrerade stugbyar är ett avsett resultat av den fysiska riksplaneringen. Det är inte någon som i koncentrerad fritidsbebyggelse ser generella lösningar. Därför har vi i reservationen 5 ansett oss böra erinra om vad som sagts från vårt och riksdagsmajoritetens håll i den här frågan. Det är obesträtt att kommunerna i vissa fall halkat efter i fråga om planeringen för fritidsbyggande – låt oss då i stället se till att man kan komma ifatt behoven. Å andra sidan är inte heller fritidsbebyggelsen i samlad form alltid något negativt. Det finns många exempel på lyckade sådana satsningar – ett byggande som möjliggjort för många att få ut mer av sin fritid.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som fogats till betänkandet. Det innebär bl. a. att jag i första hand yrkar avslag på lagförslagen och att jag i andra hand yrkar att behandlingen av dem uppskjuts till nästa riksmöte, då de kan ses mot aviserade lagstiftningsförslag i övrigt. Uppskovsyrkandet skulle i huvudsak tillgodose också intressen bakom fru Ahrlands motion.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! I den vpk-motion, nr 1576, som behandlas i detta betänkande har vi bl. a. ifrågasatt om förslagen i propositionen över huvud taget kan anses meningsfulla även med de värderingar som propositionen redovisar. Helt klart är enligt vår mening att fru bostadsministrerns kommentar i anslutning till att propositionen presenterades – nämligen att

Onsdagen den
25 maj 1977

*Ändring i byggnads-
lagen, m. m.*

det här är fråga om en mycket efterlängtd reform av byggnadslagstiftningen – innebar en viss överdrift, i vart fall om man menar att kommuner och andra berörda skulle se den som efterlängtd med dessa ur sitt stora sammanhang lösryckta förslag. Mycket efterlängtdade kan förslagen i propositionen möjligen vara av moderata samlingspartiet, som i en fri glesbebyggelse ser möjligheten till höjda markpriser och som ser förslagen som ett steg i sådan riktning.

Det är inte rimligt att riksdagen nu skall ta ställning till förslag och lagändringar som har ett direkt samband med ett aviserat lagförslag till ny byggnadslagstiftning, som enligt uppgift inom kort skall gå ut på remiss.

Avser man med förslagen i propositionen att bl. a. påverka utformningen av kommunöversikterna i viss angiven riktning, kan ett sådant syfte tillgodoses på betydligt enklare sätt än genom denna lagstiftning. Det är svårt att se hur ett genomförande av propositionsförslagen nu skulle underlätta den kommunala planeringen och den praktiska hanteringen ute i kommunerna. Vilket byggande är det som nu kommer i kläm och som får lättnader i de nya regler regeringen och utskottsmajoriteten vill införa?

Vilka kommuner som vill få till stånd en sådan bebyggelse som det talas om som motiv för förslagen är det som inte kan genomföra den bebyggelsen i dag? Såvitt jag vet är det i dag inga större svårigheter att få fram dispenser eller planer i de fall en kommun vill genomföra bebyggelsen.

Herr talman! Jag har ofta befunnit mig i den situationen att jag kritiserat att olika utskottsmajoriteter inte funnit anledning att bifalla eller instämma i motioner från vpk – men nästan alltid har utskottsmotiveringen då varit en hänvisning till pågående utredningar, väntade utredningsförslag eller kommande förslag till lagändringar på det område motionerna berört. Det har då inte varit ovanligt att man hänvisat just till motionsförslagens samband med aviserade lagförslag. Nu föreslår regeringen lagändringar som har ett uppenbart samband med ett aviserat större och mera genomgripande lagförslag, som dessutom ligger nära i tiden, ja, så nära i tiden att någon tids väntan inte menligt kan inverka på de långsiktiga frågor det här oftast handlar om.

I det läget är det naturligt att man ställer sig frågan varför regeringen nu, mer eller mindre panikartad, absolut vill genomföra vissa ändringsförslag i byggnadslagstiftningen. Tillåt mig tvivla på talet om mycket efterlängtdade och brådska reformer som inte kan anstå till en gemensam genomgripande behandling. Låt mig uttrycka den meningen att det här mera handlar om manifestationer, ett slags ge igen-över som revansch för tidigare nederlag som man har svårt att smälta. Det förefaller som om det här är fråga om att söka utnyttja det nya läget i riksdagen, i en situation där man från centerns och moderaternas sida nu lyckats pressa folkpartiet från vissa tidigare uttalade meningar.

Som vi i vår partimotion påpekat finns det mycket i propositionen

som tyder på avsikter att påtvinga kommuner, som inte är överens med de förslag som förs fram, att godta vissa förändringar. Tanken är tydligen den att om kommunerna inte lyder i första omgången skall ärendet kunna föras vidare till regeringen, som då i praktiken skulle kunna lämna byggnadslov mot kommunens vilja under åberopande av att man måste följa lagen, och uttalade s. k. lagmotiv.

I propositionen har regeringen, och i utskottsutlåtandet den borgerliga majoriteten, framställt förslagen å ena sidan som mycket angelägna och som om det vore betydelsefullt att de borgerliga förslagen genomförs, utan att avvakta ett samlat lagförslag. Man har då ställt in förslagen som ett led i något slags decentralisering eller strukturfrämjande i största allmänhet. Å andra sidan söker man tona ned det hela så att förslagen inte skall framstå som särskilt genomgripande och gör gällande att det inte handlar om några väsentliga förändringar.

Ett genomförande av förslagen skapar säkerligen en del praktiska problem vid hanteringen av olika ärenden för planerare och beslutsfattare både på kommun- och länsnivå. Det kräver att den kommunala översiktsplaneringen anpassas till de krav som lagförslagen ställer. För att man skall få byggnadslov måste ju dessa i någon mån vara förankrade i resp. kommunöversikter. Då kommunerna gjort dessa översikter har man rimligen inte kunnat förutse de lagändringar som nu föreslås träda i kraft redan om ungefär en månad.

I propositionen görs gällande att man i olika kommuner inte skulle följa byggnadslagen och att detta i och för sig motiverar en lagändring redan nu. Detta påstående är, såvitt jag kunnat finna, dåligt underbyggt, för att inte säga felaktigt. Trots att lagstiftningen är sådan som den är, så tycks det inte vara särskilt svårt eller krångligt med dispensförfarande. I många fall beviljas enligt vad jag nyligen inhämtat upp till 50 % av byggnadsloven i form av dispenser. Som framgår av utskottsbetänkandet har f. ö. inte mindre än 83 % av alla landets kommuner dispensrätt för tätbebyggelse.

Beträffande kommunernas ansvar för förlust på bostadslån kan propositionens förslag om att låta staten bära en större del av ansvaret för eventuella kommunala missbedömningar synas vara ett positivt förslag. Nu anges inte några närmare motiv för förslaget i denna del. Man har då svårt att frigöra sig från intrycket att man framför förslaget för att kassera in sympatier från dem som har ekonomiska och andra intressen av en medveten inriktning på en väsentligt ökad småhusbebyggelse i glesbygd. Det bör noteras att folkpartiet, som tidigare ställt sig bakom nu gällande regler, sprungit ifrån dessa, förmodligen som ett nytt offer på regeringsaltaret.

Jag har med intresse noterat att socialdemokraterna genom det aktuella ställningstagandet och motiveringarna i sin motion och sina reservationer till betänkandet nu närmat sig en gammal vpk-ståndpunkt beträffande småhusbyggandet och dess ekonomiska konsekvenser för samhället. Jag hälsar detta med tillfredsställelse.

Onsdagen den
25 maj 1977

Ändring i byggnads-
lagen, m. m.

Eftersom den socialdemokratiska motionen har samma yrkanden om avslag på propositionsförslaget som vpk-motionen, och då dessa motioner följs upp i reservationerna till betänkandet, har jag inget särskilt yrkande utan yrkar bifall till reservationerna fogade till civilutskottets betänkande nr 35.

Herr MATTSSON (c):

Herr talman! De inledande anförandena av fru Landberg och herr Claesson hade det gemensamt att man ansåg att den nuvarande lagen är ett under av klarhet och att den inte har någon som helst styrande effekt på kommunalplanläggning eller på kommunal byggnadslovsgivning, medan det lilla tillägget som föreslås i propositionen 122 i 5 § nästan skulle ge ett otillbörligt utrymme åt en styrning av kommunerna. Jag kan inte karakterisera det här annat än som ett utslag av de obotfärdigas förhinder. Man tycker illa om motiven till ändringen av byggnadslagen som skulle underlätta möjligheterna till bebyggelse i glesbygd.

I bilagan till propositionen 122 lämnas en utförlig redogörelse för utvecklingen av de bebyggelsereglerande bestämmelserna i byggnadslagen från 1948 och fram till nu. Speciellt behandlar man riksdagsbeslutet under 1970-talet. Det var ju genom beslutet 1971, med anledning av propositionen 118, som riksdagen införde sådana ändringar i byggnadslagen att bestämmelserna om vad som skulle anses som s. k. tätbebyggelse skärptes. Tolkningen av lagen i nu gällande lydelse har faktiskt gjort det möjligt att varje tillkommande bebyggelse i hela kommuner – även kommuner med starkt inslag av jord- och skogsbruk – är att anse såsom tätbebyggelse. Riksdagen har gjort uttalanden både 1975 och 1976 där man ställt sig positiv till den s. k. glesbebyggelsen och sagt den vara den enda lämpliga byggandeformen i stora delar av landet. För att bättre framhålla detta beställde riksdagen av regeringen 1976 ändringar i byggnadslagen. Det är denna beställning som regeringen nu har effektuerat genom att lägga fram propositionen 122. Det är alltså inte ett utslag av någon sorts revanschlust som herr Claesson talade om, utan tvärtom så att man har effektuerat ett majoritetsbeslut av riksdagen.

Gränsen mellan tätbebyggelse och glesbebyggelse är svår att definiera. Det är riktigt som fru Landberg säger att reglerna för glesbebyggelse är enkla – men först när man preciserat vad som är att anse som glesbygd. Det som är svårigheten, med den utformning som byggnadslagen har sedan den 1 januari 1972, är alltså gränsdragningen mellan vad som i dag skall anses som tätbebyggelse resp. glesbebyggelse. I dag kan byggnadsnämnden, om den anser att det är tätbebyggelse, bevilja dispens för ett byggnadslov så att man alltså kan uppföra bostadshus, fritidshus eller liknande. Även länsstyrelsen kan i vissa områden vara den instans som beviljar dispensen. Propositionens förslag förminskar de områden där tätortsbegreppet skall behövas tillämpas och gör det till ett normalt förfaringssätt att byggnadslov kan beviljas av byggnadsnämnden efter den prövning som också fortsättningsvis skall föregå varje form av bygg-

nadslov. Detta tycker vi från utskottsmajoritetens sida är väldigt angeläget att framhålla. Nu blir det alltså normalt att få byggnadslov, inte ett undantag som tillåtes genom att kommun eller länsstyrelse tillämpar dispensmöjligheten.

Den nu aktuella ändringen i 5 § i byggnadslagen skall självfallet inte ses som någon slutlig utformning av byggnadslagen i det här avseendet, utan den kommer naturligtvis sedan att påverkas av den översyn av byggnadslagen som pågår.

Fru Landberg talar om en osäkerhet därför att förslaget inte överensstämmer med principerna i byggnadslagstiftningen. Jag tycker inte det är någon bärande invändning. Det räcker med att gå till regeringsdeklarationen för att finna att den nuvarande regeringen har en positiv inställning till en utökad möjlighet att bygga i glesbebyggelse och mindre tätorter. Därför kan jag inte finna att den ändring som nu görs skulle vara något hinder för fortsatt arbete med revisionen av byggnadslagen. Tvärtom anser vi från utskottets sida att det förslag som regeringen har framlagt fyller ett i stora delar av landet känt praktiskt behov.

Fru Landberg var också kritisk emot att man inte hade remissbehandlat det här förslaget. Det är ju inte fråga om någon ny princip, utan fråga om vilken omfattning tolkningen av begreppet tätbebyggelse skall ha. Som jag tidigare har sagt förminskar man de områden där tätbebyggelse kan anses råda. Det har därför inte funnits någon anledning att göra den omfattande remissbehandling som fru Landberg pläderade för.

Jag nämnde att man i statsråds- och riksdagsuttalanden har ställt sig positiv till glesbebyggelse som en normal företeelse, som inte skall motverkas. Detta har vi ju i de andra partierna uppfattat så att vi har varit eniga om frågan under 1975/76 när dessa uttalanden har gjorts. När nu socialdemokraterna reagerar så häftigt mot den föreslagna ändringen i 5 §, frågar vi oss om det har varit ett fel från socialdemokraternas sida. Är det så att man gärna ser svepande positiva uttalanden i statsrådsprotokoll och riksdag om bebyggelse i glesbygd men säger nej till varje ändring av byggnadslagen som ökar de praktiska möjligheterna att genomföra detta önskemål?

Socialdemokraterna har nu tvingats bekänna färg. Motstånd mot bebyggelse i glesbygd demonstreras öppet. Utskottsmajoriteten har använt uttrycket att kritiken röjer ett främlingsskap inför varje tanke på att underlätta en spridning av bebyggelsemönstret och inför problemen utanför de koncentrerade tätorterna. Jag vill för min del gärna hoppas att det inte är så utan att det mera är ett utslag av den nya oppositionslinjen att opponera mot allt vad regeringen föreslår. Är min förhoppning riktig, så kan vi kanske efter en kortare karenstid komma åter till en gemensam positiv inställning till ökad bebyggelse i glesbygd.

Sedan bara några ord om inverkan på de kommunala bedömningarna. Det verkar precis som om man genom detta tillägg i 5 § byggnadslagen skulle ha infört nya besvärsgångar osv. Även i dag finns naturligtvis precis dessa möjligheter att anföra besvär över vägrat byggnadslov från

byggnadsnämnd och att gå vidare med besväret till regeringen. Prövningen måste även med nu gällande byggnadslag till slut göras av regeringen. Det är alltså inte fråga om någon som helst ändring i den situationen.

Beträffande ändringen av det kommunala borgensansvaret vill jag säga att vi tycker det är riktigt att det åtagande som kommunerna skall göra gentemot staten är likartat. Det innebär ju inte att man minskar den egentliga risk som kommunen tar. Om det skulle uppstå förlust på ett bostadslån i ett område där det statliga lånet har måst fördjupas, så är det kommunen som tar risken. Förlusten för staten, om det skulle uppstå någon sådan, är ju de pengar som har den sämsta förmånsrätten, och det är de pengar som kommunen går i borgen för. Därför finns det ingen anledning att ha högre belastning av ansvaret formellt på de kommuner som ligger i områden där man måste tillgripa fördjupning av statslånet. Det förslag som regeringen nu framlägger i propositionen tycker vi är riktigt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru LANDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är verkligen ett mycket allmänt hållet försvar för propositionen som herr Mattsson för fram, och jag förstår honom. Det kan inte vara lätt att förklara bort den här propositionen. Är det inte så, i ärlighetens namn, att man i bostadsdepartementet känt sig tvingad att prestera i varje fall någonting på byggnadssidan för att komma ifrån den gamla borgerliga beställningen på nya lagmotiv till dispensfrågorna?

För min del tar jag allvarligt på den här lagstiftningstekniken och är oroad. De som skall tillämpa en sådan lag kan inte få det lätt. Herr Mattsson! Varför är det så brått med lagstiftningen? Det måste jag fråga igen. Det är ju inte lång tid kvar tills det utlovade större lagförslaget kommer. Varför är det så brått när riktlinjerna i kommunöversikterna inte är skrivna för den här situationen utan först så småningom kan påverkas? Byggnadsnämnderna kan väl i varje fall inte utan vidare sätta sig över de av kommunerna antagna riktlinjerna. Det är under alla förhållanden de riktlinjerna som skall ligga i botten för handlandet. Eller tänker man tolka om riktlinjerna också efter besvär?

Varför är det så brått när all erfarenhet visar att dispensgivningen fungerar ganska bra? Varför är det så brått när 83 % av kommunerna har delegerad dispensrätt?

Herr CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade kanske väntat mig att herr Mattsson något skulle bemöta de mycket konkreta invändningar som jag framförde i mitt anförande mot att man nu vill anta de här lagförslagen. Om det möjligen kan underlätta för herr Mattsson att lämna ett besked vill jag upprepa några av invändningarna i frågeform. Har inte förslagen ett uppenbart samband med det aviserade större lagförslaget? Hade det i så fall inte varit rimligt att avvakta den behandlingen i stället för att plocka fram bitar på det här sättet?

Jag vill vidare fråga om det inte är så, herr Mattsson, att lagförslagen inte får någon praktisk effekt förrän den kommunala översiktsplaneringen har anpassats till de krav som lagförslagen ställer.

I det sammanhanget vill jag återkomma till vad jag tidigare var inne på, nämligen att det syfte som man säger sig ha haft, att få enklare regler för viss bebyggelse, kanske inte håller streck inför en praktisk situation. Då måste man ju tillföra en massa nyheter gällande den kommunala praktiska hanteringen som gör att det blir ganska besvärligt. Det är enligt min mening ytterligare ett skäl för att avslå förslagen och att göra det av omtanke om den kommunala planeringen.

Herr MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! På frågan om förslaget till ändring av 5 § byggnadslagen har att göra med den blivande byggnadslagens utformning har jag redan svarat. Det här förslaget bryter inte mot principen i den nuvarande byggnadslagen och lägger inte heller något hinder i vägen för den kommande revisionen av byggnadslagen.

Varför har man så bråttom? Den frågan har jag också svarat på i mitt huvudanförande. Vi har öppet redovisat motiven. Det är inte, som fru Landberg befarade, fråga om någon smygändring av byggnadslagen. Det är bara att konstatera att vi från de borgerliga partiernas sida under tidigare riksdagar har krävt att utformningen av bestämmelsen i byggnadslagen om vad som är att anse som tätbebyggelse skulle ändras på ett sådant sätt att bebyggelse i glesbygd och mindre tätorter underlättades. Man har funnit att den ändring som nu föreslås genom ett tillägg till 5 § byggnadslagen är den bästa metoden för att åstadkomma den förändringen. Det finns alltså ett klart och öppet redovisat motiv till den föreslagna lagändringen. Jag kan inte uppfatta motståndet mot ändringen på annat sätt än att man från socialdemokraternas och vpk:s sida är djupt oroad för att det skulle bli något lättare att få byggnadslov och att det möjligtvis skulle bli några fler människor som fick byggnadslov för att bygga i glesbygd.

Vi sätter inte den kommunala bedömningen ur spel. Det blir – precis på samma sätt som nu – de kommunala myndigheterna som kommer att hantera byggnadslagens tillämpning. Man har nu gjort ett kommunöversiktsarbete. En del kommunöversikter är anpassade så att de kan tillämpas utan vidare. Den enda skillnaden är att i vissa kommunöversikter ordet dispens kan behöva ersättas med ordet byggnadslov. Den praktiska skillnaden är att det finns vissa områden där kommunen, med byggnadslagens nuvarande utformning, har ansett att det råder tät bebyggelse men där man nu kan tillämpa den nya lydelsen av 5 § och därmed få möjligheter att – om bedömningarna i övrigt ger ett sådant resultat – bevilja byggnadslov.

Onsdagen den
25 maj 1977

*Ändring i byggnads-
lagen, m. m.*

Fru LANDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste konstatera att herr Mattsson inte kan redogöra för varför det är så bråttom med denna lagstiftning att man inte ens har tid att göra ett ordentligt förslag och remissbehandla det.

Jag har inte heller fått något riktigt svar på frågan varför man inte kan ta upp dessa synpunkter i det större sammanhanget. Jag sade i mitt första anförande att förslag av denna typ kan upplevas som om man ser bort från riksdagens och utskottets medverkan i lagstiftningen. Det gäller inte bara det att propositionen har brister som gör att den bör avslås, utskottsmajoriteten sätter sig också mot förslaget att uppskjuta beslutet till hösten. Då hade riksdagen själv kunnat ordna en remiss av propositionen och bedöma den mot lagstiftningsarbetet på längre sikt. Men inte ens det vill utskottsmajoriteten gå med på. Är det för att man är rädd för en negativ remissopinion? Det är utan tvivel så, herr Mattsson, att lagförslaget i alla fall berör vissa allmänna principer, och det är därför det måste bedömas mot kommande allmänna principer.

Jag har tidigare nämnt som ett exempel offentligheten och medborgarinflytandet, liksom grannes ställning. Det är helt nya principer som införs när man minskar detta inflytande. Det kan väl inte motsägas. Vi har självfallet ingenting emot att det blir ett variabelt prövningssystem med en noggrannare prövning när det är starka motsatta intressen och en lättare prövning i enklare fall. Bygglagutredningen har också varit inne på den linjen. Men det är en helt annan sak att ta ut en sorts tätbebyggelse, en sort som man inte ens försöker definiera, och sedan anförä allmänna synpunkter om att det nu är lätt att bygga på landet. Det är ju inte ens ett system.

Jag vill fortfarande hävda att denna teknik kan försvåra det fortsatta arbetet. Jag har försökt få förklaringar på detta, men misslyckats. Det finns på många håll en misstanke att bakom lagförslaget döljer sig något annat än vad det utges för att vara. Man kan misstänka att det är den första eftergiften för moderaternas propåer om att luckra upp planeringen. Jag vill ogärna tro att det är så, men också den sidan av saken kunde vara värd en kommentar från majoritetens sida.

Herr MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara göra några korta kommentarer till den tredje delen av fru Landbergs anförande.

Det är inte fråga om några nya principer utan det är egentligen endast omfattningen av de olika typerna som denna lagstiftning reglerar. Tätbebyggelscområdena blir något mindre – områden där dispenser erfordras. De områden där byggnadsnämnden kan bevilja byggnadslov efter enkel utredning blir något större.

Fru Landberg försökte att rida på att den hearing vi hade i utskottet skulle ha gett så negativa resultat att regeringen skulle ha varit rädd för remissbehandling. Nu kunde inte den veta vad de som kom till oss på hearing skulle säga. Men får jag ta fru Landberg ur den villfarelsen,

därför att när de som vi hade hearing med gick från utskottet var de mycket angelägna att till mig framföra att de var positiva till en förändring, men man kunde diskutera på vilket sätt den skulle komma till stånd.

Jag tror att vi får göra slutomdömet om socialdemokraternas politik i dessa frågor ungefär så här: Stora planerade olyckor är OK, men om det skulle inträffa små oplanerade är det förfärligt farligt.

Fru bostadsministern OLSSON:

Herr talman! När jag läser reservationerna som är fogade till betänkandet och när jag hör fru Landberg och herr Claeson tala här i kväll blir jag mycket förvånad över att man är så överraskad över att propositionen över huvud taget har skrivits och att man är så negativ till den.

Som herr Mattsson sade är bakgrunden till propositionen att riksdagen förra året begärde denna lagändring genom att bifalla en reservation. Det påpekades att en sammanfattande översikt i form av direkta lagmotiv bör vara en naturlig del i arbetet på en ny markanvändnings- och byggnadslagstiftning.

Det lagförslag som jag nu har lagt fram kan sägas i ett visst hänseende stärka grunderna för ett blivande plan- och beslutssystem. Förslaget innebär nämligen att den översiktliga planeringen får en given roll i beslutsprocessen och därmed också en ökad betydelse som bedömningsunderlag. Genom detta lagförslag kan kanske kommunerna runt om i landet stimuleras att skaffa sig den beredskap som kan vara bra att ha när de skall möta ett i en ny lagstiftning ganska naturligt krav på en kommunomfattande fysisk plan. Om det införs krav på obligatorisk översiktsplanering, bortfaller säkerligen behovet att skilja mellan tätbebyggelse och glesbebyggelse. I byggnadslagutredningen tog man för givet att man skulle mönstra ut det begreppet, och i den delen förekom det ingen remisskritik mot utredningen.

Man har frågat varför det var så bråttom och varför man inte kan vänta på den stora reformen på byggnadslagstiftningens område. Det tar ju ändå tid innan vi får den nya lagstiftningen – det har utlovats en lång remisstid och sedan skall en proposition skrivas. Därför hinner reformen verka en tid innan vi får den nya lagstiftningen.

Reservanterna undrar varför det inte har varit en beredning genom remisser. Det är alldeles riktigt att det inte har varit någon remissomgång. Och varför inte det? Jo, jag har faktiskt bedömt den här frågan som okontroversiell och inte så ingripande i det nuvarande systemet. Jag kan kanske också påminna om att den motion som låg till grund för riksdagens begäran om lagändring förra året talar om en tekniskt sett formell ändring i byggnadslagen. Vid beredningen av det här lagstiftningsärendet har vi haft samråd i flera omgångar med personer på planverket, med lantmäteriverket, med Kommunförbundet och med länsstyrelser. Under de samråden har flera värdefulla synpunkter förts fram som vi har tagit väl vara på när vi har skrivit propositionen.

Nr 139

Onsdagen den
25 maj 1977

Ändring i byggnadslagen, m. m.

Onsdagen den
25 maj 1977

*Ändring i byggnads-
lagen, m. m.*

Reservanterna säger också att det i regeringsförklaringen talas om att "enkla regler eftersträvas för glesbebyggelse", medan propositionen talar om tätbebyggelse. I regeringsförklaringen har man använt glesbebyggelse som man använder det i allmänt språkbruk. Vi vet alla att det är en väsentlig skillnad mellan de juridiska definitionerna och det allmänna språkbruket. För den rena glesbebyggelsen sådan den definieras i lagen är det, som fru Landberg sade, ett så enkelt prövningsförfarande att det inte kan bli enklare. Däremot innebär lagförslaget en sådan förenkling som avses i regeringsförklaringen för den del av bebyggelsen som allmänheten vanligen uppfattar som glesbebyggelse men som enligt lagen måste hänföras till tätbebyggelse. Lagförslaget är inriktat just på det svårförståeliga gränsområdet mellan begreppen. Den enkla tätbebyggelsen kan med andra ord få en enklare prövningsordning.

Det är också mycket viktigt att framhålla att syftet är att bebyggelse bör vara ett normalt och önskvärt inslag i samhällsutvecklingen och inte längre behandlas som dispensfall, dvs. enligt regler som är tänkta för undantagssituationer. I stället skall sådan bebyggelse kunna lämplighetsprövas enligt bestämmelser som är avsedda just för dessa bebyggelseformer. Och det är ju också den främsta anledningen till att jag stannat för den lagtekniska lösning som innebär att man inte bygger ut dispensreglerna. Gör man det innebär det ändå att man ser på den här bebyggelsen som någon undantagsföreteelse – det ligger ju i ordet dispens.

Herr Claeson talar om att det i upp till 50 % av de fall som beviljas är fråga om dispens. Det är väl skäl nog för att vilja få det behandlat på annat sätt.

Man får nu ett nytt svårbegripligt begrepp, tätbebyggelse av mindre omfattning, tror reservanterna. Enligt min mening är det varken något nytt eller något svårbegripligt begrepp som nu föreslås i propositionen. Egentligen är det bara fråga om en nyansering eller – om man vill uttrycka det så – en uppmjukning av det vedertagna begreppet tätbebyggelse. När det gäller att göra det hela begripligt och ange vilken räckvidd förslaget har så finns det, som jag tycker, ganska klara uttalanden och riktlinjer i propositionen.

Reservanterna har i propositionen velat läsa in en kritik från mig mot de tillämpande myndigheterna för att de inte följt anvisningarna om en mer generös dispensgivning. Det är riktigt att jag sagt att dessa anvisningar ännu inte fått tillräcklig genomslagskraft överallt. Men jag har samtidigt framhållit att detta till stor del beror på att den översiktliga prövningen hitintills inte haft den fasthet och politiska förankring som är nödvändig för en bedömning av ett enskilt ärende. Nu har emellertid läget blivit ett annat i och med att kommunfullmäktige tar ställning till kommunöversikterna. Det är bl. a. därför regeringen nu lagt fram detta förslag, som knyter an just till det värdefulla arbete som presterats i och med kommunöversikterna.

Reservanterna tror också att det nu skall bli en stor tillväxt av den spridda bebyggelsen och inte bara ett förenklat förfarande. Här vill jag

säga att det förhåller sig så att den föreslagna lagtexten tar sikte enbart på en förenkling av själva prövningsordningen. Det resonemang som ledde fram till förslaget om lagändring går ut på att avgöra vilken form av bebyggelse som bör kunna lämplighetsprövas utan principiellt krav på detaljplan.

Ett led i detta resonemang är att ta fram de typsituationer som enligt tidigare uttalanden av riksdagen och enligt planverkets anvisningar bör kunna prövas genom dispens. Sådana situationer har jag ansett vara normala. Jag har också i propositionen angett flera skäl till att jag ansåg att det kan vara önskvärt från samhällets synpunkt att bebyggelse i dessa former kommer till stånd. Någon kvantitativ tillväxt av bebyggelse i dessa former utöver den som i dag kan ske med stöd av dispensreglerna har jag inte avsett med den här propositionen. Men jag betonar här vad som kan ske, för det är, som jag förut sagt, inte alltid som dispensprövningen utfaller positivt för en sökande.

Reservanterna uttrycker också farhågor för att motiveringen i propositionen gör att det blir mindre utrymme för lämplighetsöverbäganden som kommunerna själva kan göra i byggnadslovsärenden. Men i själva verket är det ju så att den föreslagna bestämmelsen måste tillämpas på ett flexibelt sätt på de olika lokala förhållandena, de exploateringsintressen och den plansituation som råder. Detta framhålls också i propositionen på s. 14 och 17.

Vidare poängteras på ett flertal ställen i propositionen att lämplighetsprövningen inte får eftersättas och att markhushållningen inte får äventyras. Meningen är alltså att kommunöversikterna skall vara vägledande. Här kommer man också in på en annan aspekt, som reservanterna har velat belysa, nämligen förhållandet mellan stat och kommun. Men just med hänsyn till att kommunöversikterna skall utgöra ett resultat av samspillet mellan stat och kommun, finns det enligt min mening skäl att anta att de överprövande instanserna framöver inte kommer att ha anledning att så ofta ändra på byggnadsnämndernas ställningstaganden.

Reservanterna säger att det i dag ändå är 83 % av landets kommuner som redan har dispensbefogenheter och anser mot den bakgrunden att det här förslaget inte behövs. Jag tycker inte man skall förringa värdet av att även dessa 17 resterande procent av kommunerna genom den föreslagna ordningen själva kan bestämma tillkomsten av den begränsade tätbebyggelsen.

Detta, herr talman, ligger i linje med den allmänna utvecklingen inom samhällsplaneringen mot ett större mått av decentralisering och kommunalt självbestämmande, något som vi i regeringen anser vara ytterst angeläget.

Herr CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall med hänsyn till omständigheterna fatta mig kort. Jag konstaterar bara att bostadsministern nu är betydligt försiktigare i sina kommentarer till det här lagförslaget än vad hon var i det press-

Nr 139

Onsdagen den
25 maj 1977

*Ändring i byggnads-
lagen, m. m.*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Ändring i byggnads-
lagen, m. m.*

meddelande som sändes ut i samband med att propositionen lades.

Med anledning av det som bostadsministern har sagt här skulle jag gärna vilja få något eller några exempel på vilka kommuner som har varit alltför restriktiva i det här avseendet. Det kan ju vara så att majoriteten av de styrande i kommunerna inte har velat ha en ökad tätbebyggelse utanför detaljplanerat område.

Jag vill också fråga när och på vilket sätt bostadsministern avser att låta analysera de positiva effekter som ett ökat byggande utanför tätorterna kan få för redan befintlig service. Det var en av de kommentarer som gjordes i pressmeddelandet.

Fru bostadsministern OLSSON:

Herr talman! Naturligtvis kan jag inte, herr Claeson, namnge kommuner. Men vid samtal som förts har ett flertal kommuner uttryckt sin stora osäkerhet just när det gäller att bevilja dispenser och hur man skall handla. Man har också uttryckt sin oro gentemot den överprövande instansen, dvs. länsstyrelsen. Man vet inte riktigt vad länsstyrelserna tycker och anser därför att det är bäst att vara restriktiv, trots att man skulle vilja vara mer generös än man har varit. Med det här enklare förfarandet får kommunerna avgörandet i sin hand på ett helt annat sätt.

Att det skall vara bra för samhället och den befintliga servicen i olika kommundelar är väl, herr Claeson, en enkel fråga att förstå. Några familjer till kan vara just det man behöver för att motverka uttunnningen av servicen. Det gäller också att tillvarata och utnyttja saker och ting. Det behövs kanske skolskjuts, och det underlättas om det blir några fler barn som behöver sådan. Detta har herr Claeson och jag diskuterat i andra sammanhang, och egentligen tror jag inte vi har några delade meningar.

Herr CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det senaste som fru bostadsministern sade är vi överens om; där har vi inga delade meningar. Men det var inte det jag frågade om, utan jag undrade när och på vilket sätt bostadsministern tänkte låta analysera de här positiva effekterna av ett ökat byggande utanför tätorterna.

Sedan vill jag konstatera att trots att fru bostadsministern har påstått att många kommuner har varit alltför restriktiva i de här sammanhangen, så kan jag nu tydligen inte få besked om en enda sådan kommun när jag efterlyser exempel.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta betänkande samt behandlingen av på förordragningslistan återstående ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 5 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle försvarsutskottets betänkanden nr 13–15 uppföras närmast efter civilutskottets betänkande nr 35.

Nr 139

Onsdagen den
25 maj 1977

§ 6 Kammaren åtskildes kl. 23.56.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert